

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Vandaag, 16 augustus 2013, vieren we de 198ste verjaardag van de geboorte van Don Bosco. Over precies een jaar zal op de geboorteplaats Colle Don Bosco een jubileumjaar ingezet worden dat feestelijk afgesloten zal worden op 16 augustus 2015, de 200ste verjaardag van Don Bosco's geboorte.

In voorbereiding op het jubileumjaar 2014-2015 werden door don Pascual Chavez, de Algemene Overste van de salesianen, verscheidene initiatieven genomen. Eén daarvan is de 6 jaar durende wereldreis van het beeld met relikwie van Don Bosco dat in januari 2013 in Vlaanderen en Nederland op bezoek was. Een ander initiatief zijn de drie themajaren die momenteel lopen. In 2011-2012 werden we uitgenodigd om de historische Don Bosco beter te leren kennen. Vorig werkjaar 2012-2013 stond de pedagogie van Don Bosco centraal. In het derde voorbereidingsjaar dat vandaag begint, gaan we op zoek naar de bron van Don Bosco's charisma.

In een recente brief nodigt de Algemene Overste ons uit om te putten uit de bronnen van de spiritualiteit van Don Bosco. In feite is er slechts één bron: Christus en het evangelie. Met de woorden van het kapittelthema kunnen we zonder twijfel stellen dat Don Bosco een ware 'getuige van evangelische radicaliteit' is. Je kunt Don Bosco niet ten volle begrijpen als je hem niet benadert vanuit zijn diep innerlijk leven, vanuit zijn sterke verbondenheid met God.

Eén van de wegen om daar meer zicht op te krijgen, is het studiewerk van twee medebroeders, Fausto Perrenchio en Morand Wirth. In de bijna eindeloze reeks geschriften en publicaties van Don Bosco zijn zij op zoek gegaan naar de manier waarop hij daarin Gods woord ter sprake brengt. Het is werkelijk fascinerend hoe Don Bosco in duizenden Bijbelcitaten keuzes maakt en accenten legt die ons dichter kunnen brengen bij zijn innerlijk leven.

De boeken van onze medebroeders Perrenchio en Wirth zullen niet in het Nederlands vertaald worden. In een wekelijkse bijdrage wil ik het komend jaar putten uit hun werk en dit wat dichter bij jullie brengen. We zullen zien hoe Don Bosco in contact kwam met de Bijbel, hoe hij er door geboeid werd en hoe hij de boodschap van het evangelie bij de jongeren en de gewone mensen bracht. We zullen thema's op het spoor komen die hem nauw aan het hart lagen. Het moge een - weliswaar bescheiden - bijdrage leveren tot het intenser begrijpen van de spirituele ervaring van Don Bosco, om nog beter onze salesiaanse spiritualiteit te kunnen beleven en doorgeven.

Wilfried Wambeke

DB en de Bijbel - 2 - Perrenchio en Wirth.pdf
DB en de Bijbel - 3 - Mamma Margherita.pdf
DB en de Bijbel - 4 - Collegejaren in Chieri.pdf
DB en de Bijbel - 5 - Het seminarie in Chieri.pdf
DB en de Bijbel - 6 - Bijbel'kenner'.pdf
DB en de Bijbel - 7 - Godsbeelden.pdf
DB en de Bijbel - 8 - Leren preken.pdf
DB en de Bijbel - 9 - Oktober = missiemaand.pdf

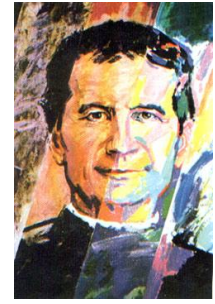
DB en de Bijbel - 10 - DB's Bijbel.pdf
DB en de Bijbel - 11 - Begin van het Oratorio.pdf
DB en de Bijbel - 12 - Allerheiligen.pdf
DB en de Bijbel - 13 - Allerzielen.pdf
DB en de Bijbel - 14 - Geloofsopvoeding.pdf
DB en de Bijbel - 15 - Schrijver.pdf
DB en de Bijbel - 16 - Afscheid van een moeder.pdf
DB en de Bijbel - 17 - Advent.pdf
DB en de Bijbel - 18 - Maria Onbevlekt.pdf
DB en de Bijbel - 19 - Da mihi animas.pdf

DB en de Bijbel - 20 - Kerstmis.pdf
DB en de Bijbel - 21 - Heilige Familie.pdf
DB en de Bijbel - 22 - Driekoningen.pdf
DB en de Bijbel - 23 - Letture cattoliche.pdf
DB en de Bijbel - 24 - Il giovane provveduto.pdf
DB en de Bijbel - 25 - Franciscus van Sales.pdf
DB en de Bijbel - 26 - Het evangelie.pdf
DB en de Bijbel - 27 - Trouw aan de paus.pdf
DB en de Bijbel - 28 - Il cattolico istruito.pdf
DB en de Bijbel - 29 - Het Algemeen Kapittel.pdf

DB en de Bijbel - 30 - Aswoensdag.pdf
DB en de Bijbel - 31 - Veertigdagentijd.pdf
DB en de Bijbel - 32 - Feest van de heilige Jozef.pdf
DB en de Bijbel - 33 - Levend water.pdf
DB en de Bijbel - 34 - Heiligverklaring van Don Bosco.pdf
DB en de Bijbel - 35 - Wie gelooft zal leven.pdf
DB en de Bijbel - 36 - De Goede Week.pdf
DB en de Bijbel - 37 - Hij is Verrezen!.pdf
DB en de Bijbel - 38 - De Verlosser.pdf
DB en de Bijbel - 39 - Domenico Savio.pdf

DB en de Bijbel - 40 - Maria Domenica Mazzarello.pdf
DB en de Bijbel - 41 - Don Bosco en de Mariaverering.pdf
DB en de Bijbel - 42 - Maria, Hulp van de Christenen.pdf
DB en de Bijbel - 43 - Maria en Elisabet.pdf
DB en de Bijbel - 44 - Pinksteren.pdf
DB en de Bijbel - 45 - Bladwijzertjes.pdf
DB en de Bijbel - 46 - Naamfeest van Giovanni Bosco.pdf
DB en de Bijbel - 47 - Sacro Cuore.pdf

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Fausto Perrenchio en Morand Wirth

In deze tweede bijdrage wil ik twee medebroeders hulde brengen aan wie ik het te danken heb dat ik u deze wekelijkse bijdrage zal kunnen bezorgen.

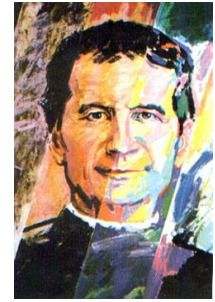
De eerste is Fausto Perrenchio. Deze medebroeder is sedert 1974 professor Oud Testament, eerst aan de UPS te Rome, daarna te Turijn en Cremisan (Israël) en nu opnieuw te Turijn. Met engelengeduld is hij in de geschriften van Don Bosco op zoek gegaan naar alle verwijzingen naar de Bijbel. In totaal vond hij 6929 citaten of verwijzingen naar Bijbelteksten: 4662 uit het Nieuwe Testament en 2267 uit het Oude Testament. In zijn boek *La Bibbia negli scritti di Don Bosco* (De Bijbel in de geschriften van Don Bosco), Roma, Las, 2010, 624 blz., brengt hij in kaart welke indrukwekkende plaats de Heilige Schrift inneemt in het spirituele en pastorale leven van Don Bosco, met het oog op de geloofsopvoeding van jongeren en gewone mensen.

De tweede medebroeder, Morand Wirth, mocht ik ontmoeten tijdens mijn sabbatperiode aan de UPS te Rome waar hij salesiaanse spiritualiteit doceert. Hij was gefascineerd door het werk van Fausto Perrenchio en ging daarmee aan de slag. Hij zocht alle Bijbelcitaten op en bracht ze samen in drie boeken met als titel *La Bibbia con Don Bosco* (De Bijbel met Don Bosco), Roma, Las. In het eerste deel (741 blz.) vinden we de citaten uit het Oude Testament, in het tweede deel (754 blz.) de citaten uit de vier evangelies en in het derde deel (680 blz.) de citaten uit de rest van het Nieuwe Testament. Het eerste boekdeel begint bij het boek Genesis en het derde eindigt bij het boek Apocalyps.

Morand Wirth had niet de bedoeling om een exegetisch werk te publiceren, hoewel hij ook exegetische kanttekeningen maakt en aangeeft hoe de exegese in de tijd van Don Bosco nog helemaal niet was wat deze wetenschap ondertussen geworden is (we komen hier later op terug). Hij beoogde veeleer een spiritueel werk waarin hij wilde aantonen hoe Don Bosco als opvoeder en spiritueel auteur van zijn tijd, het woord van God gelezen, beleefd en doorgegeven heeft. Doorheen dit werk komt hij op het spoor van het geloof van Don Bosco, van zijn liefde voor Gods woord en van zijn verlangen om de Bijbel een 'boek om van te leven' te laten zijn.

Ik kan deze bijdrage niet afsluiten zonder uiteraard ook te verwijzen naar de belangrijkste bron die we hanteren, namelijk de geschriften van Don Bosco zelf. Ze werden grotendeels bijeengebracht in de *Opere Edite* (uitgegeven werken), een reeks van 38 boekdelen (ieder deel zowat 500 blz.) en in het *Epistolario* (5 volumes met brieven van Don Bosco). Het blijft indrukwekkend als je ziet wat Don Bosco allemaal geschreven en gepubliceerd heeft! Hij beschouwde trouwens het verspreiden van de goede Boodschap, in een heel eenvoudige taal, als één van de belangrijkste zendingsopdrachten waartoe God hem geroepen had.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Mamma Margherita

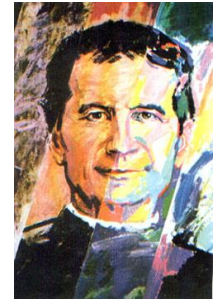
Het allereerste contact met de Bijbel kreeg de kleine Giovanni Bosco thuis. Niet dat het gezin een Bijbel in huis had, maar Mamma Margherita liet haar kinderen proeven van een atmosfeer die zeer religieus geïnspireerd was. Zij was de eerste catechiste van Giovanni. Met de verhalen die ze vertelde, gaf ze haar kinderen een bijbelse gevoeligheid mee. In zijn *Herinneringen aan het Oratorio van de H. Franciscus van Sales van 1815 tot 1855* verwijst Don Bosco daar expliciet naar. Vanaf het begin van deze autobiografie brengt hij het gezin ter sprake waarin hij opgroeide. Eerst schrijft hij over zijn vader: hij was zeer graag gezien “omdat hij zijn kinderen een christelijke opvoeding gaf”. Enkele zinnen verder schrijft Don Bosco over zijn stervende vader: “Versterkt door alle vertroosting van de godsdienst, drukte hij mijn moeder op het hart dat zij op God moest vertrouwen”.

Mamma Margherita zal deze laatste wens van haar man intens ter harte nemen. Met een ondertoon van dankbaarheid schrijft Don Bosco dat het de ‘grootste bekommernis’ van zijn moeder was om haar kinderen in de godsdienst te onderrichten. Ze leerde Giovanni bidden, ze leerde hem de catechismus en bereidde hem zelf voor op zijn eerste biecht en zijn eerste communie. Giovanni verwoordde in zijn *Herinneringen* wat zijn moeder hem op het hart drukte bij die eerste communie en wat ze later meermaals herhaalde: “Beste jongen, voor jou is dit een grote dag geweest. Ik ben ervan overtuigd dat God werkelijk van jouw hart bezit heeft genomen. Beloof Hem nu dat jij zult doen wat mogelijk is om goed te blijven tot aan het einde van je leven”.

Het godsbeeld dat Mamma Margherita haar kinderen meegaf, was enerzijds dat van een God die moet gerespecteerd worden, de transcendente, de gans Andere, maar anderzijds dat van een God die nabij is, die ons het dagelijks brood geeft en in al het noodzakelijke voorziet. Het bewustzijn van ‘God ziet u’, van een overal aanwezige God, zat diep ingeworteld en toch lag het accent bij Mamma Margherita niet zozeer op een God als politieagent, maar veeleer op een God die zoveel mooie dingen geschapen heeft en ter beschikking gesteld heeft van de mens. Merkwaardig is ook haar beeld van een God die herkenbaar is in de arme mensen.

Vanaf zijn eerste levensjaren heeft Giovanni het godsbeeld van zijn moeder ‘ingeademd’. Het is ontegensprekelijk zo dat Mamma Margherita aan de basis ligt van de grote liefde en het grote respect van Don Bosco voor God en voor zijn Boodschap. Hij luistert dan ook met gespannen aandacht naar de Bijbelverhalen die zijn moeder aan haar kinderen vertelt en hij zal later - in zijn opleiding - met meer dan gewone interesse op zoek gaan naar de oorsprong en de achtergronden van die verhalen. Een interesse die haar oorsprong had in het gezin waar hij mocht opgroeien.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Collegejaren in Chieri: 1831-1835

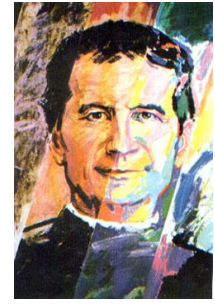
Giovanni Bosco groeide op in een tijd en een omgeving waar geloven vanzelfsprekend was. Op het platteland was er een traditionele geloofsbeleving met de door iedereen gekende gebeden, feestdagen, sacramenten, ... Van zijn moeder Margherita leerde Giovanni een klassieke maar tevens authentieke geloofshouding, met grote eerbied voor een persoonlijke God die er altijd is en die als een goede Vader zorg draagt voor mens en natuur. Wat ouder geworden volgde Giovanni de catecheselessen en luisterde hij aandachtig naar de uitleg over het evangelie in de zondagsviering. Als een geboren verteller wist hij daarna op zijn beurt zijn kameraadjes te boeien met het herhalen van de zondagspreek en de uitleg over het evangelie.

Een grote overgang kwam er in zijn leven toen hij op 16-jarige leeftijd naar Chieri trok om te studeren. Het leven in dit provinciestadje, zowat halverwege tussen zijn geboorteplaats Colle Don Bosco en de grote stad Turijn, was behoorlijk anders dan op het platteland. Maatschappelijke, economische en religieuze evoluties die in de kleine dorpen nog niet voelbaar waren, kon je hier al ervaren. Het college waar alles heel gestructureerd verliep, had een grondige invloed op zijn levenswijze. De zogenaamde godsdienstoefeningen (catechese, geestelijke lectuur, uitleg over het evangelie, retraite in de Goede Week, ...) waren een vast onderdeel van het schoolprogramma. Voor de lessen begonnen, ging je 's ochtends eerst naar de mis. Het examen van godsdienst stond als eerste in de reeks en wie niet slaagde, kon de andere examens niet afleggen. Maar het deed hem allemaal niet, integendeel: hij zag zijn droom om priester te worden dichterbij komen.

Tijdens de jaren van het college kwam Giovanni in contact met de Joodse gemeenschap in het ghetto van Chieri. In die tijd stonden godsdiensten 'tegenover' elkaar en van dialoog of samenwerking was geen sprake. Hoewel het dus zeker niet gebruikelijk was, ging Giovanni in de Joodse bibliotheek vaak boeken lenen. Zo kwam hij er in contact met een leeftijdsgenoot die hij in zijn *Herinneringen* Jonas noemt (in werkelijkheid heette hij Jacob Levi) en die een goede vriend werd. Dat ze allebei heel jong hun vader verloren hadden, maakte de verbondenheid nog sterker. Uren hebben ze samen gepraat over hun geloof en over het feit dat in de Joodse Bijbel het Nieuwe Testament 'ontbreekt'. Giovanni, die er van overtuigd was dat het Nieuwe Testament een noodzakelijk vervolg was op het Oude Testament, kon er niet bij dat de Joden niet in Jezus Christus geloven. De gesprekken met Jonas waren voor Giovanni in ieder geval een goede aanleiding om zich te verdiepen in de verhouding tussen het Oude en het Nieuwe Testament.

Op een dag kwam Giovanni in aanvaring met de moeder van Jonas. Ze verweet hem dat de katholieken niet geloven in Abraham en Mozes en de profeten. Giovanni weerlegde dat prompt en verduidelijkte dat het christendom evenzeer in deze figuren zijn grondslag vindt. Als moeder was ze natuurlijk bezorgd om haar zoon, want als deze zich bekeerde tot het christendom zou hij uit de Joodse gemeenschap uitgesloten worden. Uiteindelijk zal Jonas later toch de overstap maken ...

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Bijbelstudie tijdens de priesteropleiding aan het seminarie in Chieri: 1835-1841

Na zijn collegejaren maakte Giovanni Bosco de keuze om een priesteropleiding te volgen in het seminarie van Chieri. Als zelfstandige, levenslustige, sociale jongeman van 20 kwam hij terecht in een afgesloten wereldje waar alles tot in de kleinste details geregeld was en waar een zeer strikte controle gebeurde op de naleving van alle mogelijke regels en afspraken. Een overgang in zijn leven die niet evident was ... Vaak denk ik dat dit niet de mooiste jaren van zijn leven geweest zijn, maar zijn droom om priester te worden was sterker dan de moeite die hij had met deze strenge en afstandelijke omgeving.

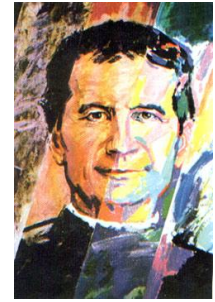
Met het Nieuwe Testament in zijn povere bagage, want dat moest je bij je hebben als je intrad in het seminarie, hoopte hij zich hier volop te kunnen verdiepen in de kennis van en over de Bijbel, maar dat viel eigenlijk tegen. De exegese van toen was niet te vergelijken met de manier waarop de bijbelwetenschap zich nu ontwikkeld heeft. Een degelijke cursus over de Bijbel bestond toen trouwens nog niet. Er werden uiteraard wel lessen gegeven over de Bijbel, maar die kreeg je vooral tijdens de laatste jaren van de 7 jaar durende seminarieopleiding. Kritisch nadenken of vragen stellen, deed je daarbij niet: een professor dicteerde de voorgeschreven leerstof in het Latijn en de seminaristen moesten die teksten dan van buiten leren.

Giovanni Bosco bleef grotendeels op zijn honger zitten en dus ging hij zelf op zoek naar informatie. Met zijn uitstekend geheugen hoefde hij niet veel tijd te besteden aan de studie van het verplichte studieprogramma, waardoor hij heel wat uren (en vakantiedagen) kon besteden aan persoonlijke lectuur. In de bibliotheek van het seminarie was het aanbod echter beperkt en je moest toelating vragen voor elk boek dat je leende. Gelukkig kon hij na verloop van tijd ook boeken lenen bij zijn professoren. Zo bestudeerde hij ondermeer *De geschiedenis van het Oude en Nieuwe Testament* van Calmet.

Omdat hij de Bijbel wilde lezen in de oorspronkelijke taal begon hij ook met de studie van het Grieks. Op enkele maanden tijd vertaalde hij zowat het hele Nieuwe Testament uit het Grieks. Hij leerde tevens de basisbeginselen van het Hebreeuws. Bovendien had hij een bijzondere interesse voor de context waarin de Bijbel zich afspeelde: de historische en geografische gegevens over Palestina, Klein-Azië en Egypte, de cultuur van het Joodse volk, ...

In vergelijking met zijn medeseminaristen bouwde Giovanni zich een enorme kennis op over de Bijbel en zijn achtergronden. Het was voor hem werkelijk een 'passie' geworden om zich te laten raken door 'Gods Woord', om het te doorgronden (weliswaar met de beperkte mogelijkheden die hij daarvoor in die tijd ter beschikking had) en om als toekomstig priester zijn eigen geloof een stevige basis te geven.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Zeer uitgebreide bijbelkennis, maar niet kritisch-wetenschappelijk

In deze nieuwe bijdrage willen we nog even terugkomen op de manier waarop Don Bosco de Bijbel 'kende'. Het seminarie wilde vrome en toegewijde mannen vormen die als priester trouw hun plicht zouden vervullen in dienst van God en de Kerk. De lessen hadden tot doel de seminaristen vertrouwd te maken met de toenmalige leer van de Kerk. Je moest geen creatieve denker zijn om te slagen op het seminarie. Het kwam er vooral op aan de geldende leer trouw te kunnen weergeven, stipt aanwezig te zijn in alle gebedsmomenten en correct te weten wat mocht en niet mocht om een goede en voorname herder te kunnen worden voor de gelovigen. Want dat was de zorg van de aartsbisschop van Turijn, Mgr. Chiaveroti, toen hij de seminaries hervormde. Hij had namelijk (te) veel priesters die zich weinig bekommerden om het geloof van de mensen, maar die meer bezig waren met zichzelf en met eigen voordeel en eer. Hij wilde nu een nieuwe generatie priesters opleiden die heel goed wist wat de echte priesterlijke taken waren.

Het spreekt voor zich dat Mgr. Chiaveroti daarmee een 'evangelisch' geïnspireerde priester voor ogen had. Daarom was de Bijbel toch wel duidelijk aanwezig in het seminarieleven, hoewel er niet meteen 'les' over gegeven werd. Uiteraard werd de Bijbel beluisterd in de liturgie en de meditatie. Er werd uit voorgelezen aan tafel terwijl men in stilte at. Er werd vrome catechese over gegeven.

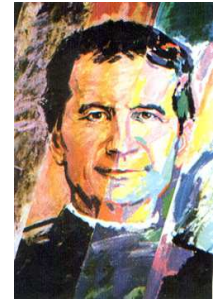
Gretig nam Giovanni Bosco alle informatie op. Het beeld van de priester die zijn leven laat richten door het evangelie en die Christus in het centrum van zijn leven plaatst, werd zijn streefdoel. Christus was tenslotte gestorven om ieder van ons te redden en we waren het bijgevolg aan Hem verschuldigd om Zijn dood aan het kruis niet tevergeefs te laten zijn.

Dit verklaart de gedrevenheid van Giovanni Bosco om zoveel mogelijk te weten over Christus, over de evangeliën en over de hele Bijbel. Zonder twijfel mogen we aannemen dat hij meer wist dan de doorsnee seminarist. Toch ging die 'bijbelkennis' niet verder dan de weinig diepgaande studie van toen: ze werd niet geconfronteerd met de menswetenschappen (die toen nog aan het begin van hun ontwikkeling stonden) of met de methodes van wetenschappelijke tekstkritiek die in die tijd nauwelijks bestonden. In het seminarie van toen was kritisch onderzoek naar de bronnen gewoon afwezig: je wist wat in de Bijbel stond, je kende veel verhalen, je kon hele stukken uit het hoofd weergeven, maar je stelde daar verder geen vragen over.

Je kunt dus niet zeggen dat Don Bosco op het einde van zijn opleiding een 'bijbelkenner' in wetenschappelijke zin was, maar hij kende wel ongelooflijk veel Bijbelteksten uit het hoofd, zowel in het Latijn als in het Italiaans en het Grieks.

Gepassioneerd door de Bijbel, dat was hij alleszins. De Bijbel was dé bron van zijn spiritueel leven. Die passie moge een uitdaging zijn voor al wie in Don Bosco's geest wil leven en werken!

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

In de vorige bijdragen lieten we reeds verstaan dat de seminariejaren geen gemakkelijke jaren geweest zijn voor Don Bosco. De opleiding was streng en theoretisch. Het geloof werd er eerder als een systeem van regels en wetten voorgesteld. Voor Don Bosco klopte dat niet met wat hij thuis als kind van zijn moeder geleerd had. Die had hem het beeld meegegeven van een goede God die zorg draagt voor de mensen en op wie je kunt vertrouwen. In het seminarie was de theologie sterk getekend door de invloed van het jansenisme, een rigoureuze stroming die haar oorsprong had in Vlaanderen in de 17de eeuw en die genoemd werd naar Cornelius Jansens (1585-1638), professor in Leuven en later bisschop van Leper.

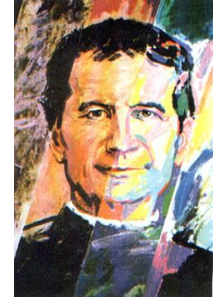
Don Bosco verwijst in zijn eigen *Herinneringen aan het Oratorio van de H. Franciscus van Sales* naar de risico's van het jansenisme, dat een starre en moreel veeleisende levenswijze voorstaat. We kunnen hier niet verder op ingaan, maar het ligt voor de hand dat Don Bosco na zes jaar seminarie sporen zal meedragen van dit klimaat van **angst voor het oordeel van een strenge God**.

Na het seminarie, waar je behoorlijk afgezonderd leefde van de buitenwereld, was het voor Don Bosco een ware genade om als pasgewijd priester eindelijk tussen de mensen te kunnen staan. Hij werkte enkele maanden in Castelnuovo, waar hij zich vooral toelegde op de verkondiging op zondag, op het bezoeken van de zieken en op de catechese voor de kinderen van het stadje.

Op aanraden van Don Cafasso verhuisde hij daarna naar de hoofdstad Turijn, waar de noden immens veel groter waren dan in een klein provinciestadje. Hier deed zich echter een nieuwe moeilijkheid voor: door de theoretische, ja zelfs wereldvreemde opleiding van het seminarie waren de jonge priesters niet voorbereid op de problematiek van de grootstad. Daarom werden ze opgevangen in het 'Convict', een vormingscentrum waar Don Guala en Don Cafasso de leiding hadden en waar men zich gedurende twee jaar kon bekwamen om in de stad te werken. De sfeer was er veel opener en gemoedelijker dan op het seminarie. Hoe bevrijdend was het voor Don Bosco en zijn collega's om in het Convict een andere theologie te mogen krijgen! Dat dit vormingscentrum als patroonheiligen Franciscus van Sales en Carolus Borromeus had en dat hier ook de ideeën van Alfonsus van Liguori onderwezen werden, zegt eigenlijk al voldoende, want dit waren stuk voor stuk heiligen die de klemtoon legden op **de zachtmoedigheid en de mildheid van een barmhartige God**.

Deze bijkomende opleiding was duidelijk praktijkgericht. Je kwam er voortdurend in contact met de eindeloze miserie van vele mensen, ook jongeren, die nergens meetelden. "Hier leerde ik priester worden", zal Don Bosco later getuigen. In zijn levensbeschrijving geeft Don Bosco aan hoe geschokt hij was bij de eerste confrontatie met de ellende van de jongeren in de gevangnissen en in de straten van Turijn. Geïnspireerd door het beeld van een milde en barmhartige God wilde hij, zo schrijft hij, zorg voor hen dragen, hen 'assisteren' en hen onderrichten in de godsdienst. Het moge duidelijk zijn dat hij zich daarbij liet leiden door die Bijbelpassages, waar Jezus enerzijds duidelijk stelt waar het op aankomt, maar anderzijds met veel begrip mensen nabij wil zijn.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Uw preek was zeer mooi, maar ...

In de priesteropleiding was in de tijd van Don Bosco het leren preken niet echt voorzien. Tijdens de vakantieperiodes kreeg hij als seminarist wel enkele keren de toelating van een pastoor om te oefenen. Zo vermeldt hij in zijn *Herinneringen aan het Oratorio* dat hij na het tweede jaar filosofie een kans kreeg in Alfiano om te preken over de rozenkrans. Een jaar later preekte hij in Castelnuovo d'Asti over de apostel Bartholomeüs en in Capriglio over de geboorte van Maria.

Hij kreeg van alle kanten applaus, zo schrijft hij, en het streelde zijn ijdelheid, maar na de preek in Capriglio kwam de ontuchtering. Een intelligente man uit het dorp sprak met lovende woorden over de preek, maar toen Giovanni Bosco hem vroeg waarover hij gepreekt had, kon de man zich niets van de inhoud herinneren.

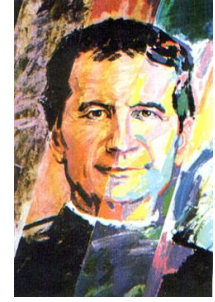
Blijkbaar was Giovanni Bosco de goede raad vergeten die Don Pellato, de pastoor van Alfiano, hem een jaar eerder al gegeven had. Na de preek had die hem gezegd: "Uw preek was zeer mooi, geordend, met een goede taal, **met Bijbelse gedachten** en als u op die weg voort gaat zult u in de predatie kunnen slagen." Op Giovanni's vraag of de mensen de preek ook begrepen hadden, antwoordde de pastoor: "Weinig. Mijn broer priester, ikzelf en weinig anderen." Giovanni dacht nochtans dat hij heel eenvoudige dingen verteld had en drong daarom aan op een goed advies van Don Pellato. Die gaf hem deze raad mee: "De streektaal gebruiken waar dit kan, ook in het Italiaans, maar dan zeer volks, zeer volks, zeer volks."

Don Bosco getuigt later dat die vaderlijke raadgeving van Don Pellato voor hem een richtsnoer geworden is voor heel zijn leven. Hij onthoudt niet alleen de suggestie om een zeer volkse taal te spreken, maar vooral ook de bedenking dat de kwaliteit van zijn preek bepaald werd door de opbouw 'met Bijbelse gedachten'.

Later zullen verscheidene mensen getuigen dat de preken van Don Bosco heel Bijbels geïnspireerd waren en dat daarin vaak verwezen werd naar het evangelie. Hij begon trouwens stevast zijn preek met een citaat uit de Bijbel.

Als Don Bosco jaren later zijn jonge salesianen tips meegeeft voor een goede preek, insisteert hij op het belang van de verkondiging van het Woord van God, duidelijk en eenvoudig, opdat het de harten van de mensen kan raken. Je moet het niet te ver gaan zoeken, zo stelt hij, want er staan zoveel mooie dingen in de heilige Schrift, vooral in de woorden en daden van Jezus Christus, en laat je bij de voorbereiding van je preek leiden door de Geest van God.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

In deze reeks 'Don Bosco en de Bijbel' zullen twee soorten bijdragen voorkomen. Enerzijds zijn er de informatieve bijdragen zoals jullie er al een aantal ontvangen hebben. Anderzijds wil ik op geregelde tijdstippen inspelen op het kerkelijk jaar en op bepaalde gebeurtenissen of data in de geschiedenis van onze congregatie. Vandaag wil ik stilstaan bij de maand oktober als missiemaand.

Oktober, missiemaand

Vorige zondag, op 29 september 2013, werd in de basiliek van Maria Hulp in Turijn voor de 144ste keer het missiekruis overhandigd aan een aantal salesianen, zusters van Don Bosco en leken-vrijwilligers die als missionaris uitgezonden worden. Ze zijn afkomstig uit alle windstreken en worden gezonden naar alle hoeken van de wereld. Daarmee wordt de traditie verder gezet die begon bij Don Bosco toen hij op 11 november 1875 vanuit dezelfde basiliek een eerste groep salesianen naar Zuid-Amerika stuurde. Vanaf dan is bijna ieder jaar (tijdens de oorlogsjaren waren de mogelijkheden beperkt) minstens één zending vertrokken.

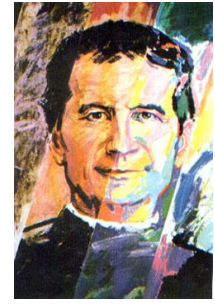
Voor Don Bosco was de missiegedachte ontzettend belangrijk. Hij kwam er herhaaldelijk op terug in zijn vele geschriften. In een eerdere bijdrage heb ik al vermeld dat Don Bosco heel vaak de Bijbel citeerde in alles wat hij schreef. Hij verwees dan graag naar bepaalde passages uit het evangelie die hem nauw aan het hart lagen. De op één na door Don Bosco meest geciteerde tekst is het slot van het evangelie van Matteus (28, 19-20):

*Ga, en maak alle volkeren tot leerling;
doop hen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest,
en leer hun alles onderhouden wat Ik jullie geboden heb.
Weet wel, Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voleinding van de wereld.'*

Deze opdracht die van Jezus zelf kwam, motiveerde Don Bosco om salesianen te laten vertrekken naar plaatsen en volkeren die nog niet de kans gekregen hadden om de goede boodschap over Jezus te vernemen. Hij zag dit niet als een persoonlijk initiatief, maar veeleer als een bijdrage aan de universele zending van de Kerk. Daarom reisden de missionarissen via Rome naar hun bestemming: in de beleving van Don Bosco was het niet hij zelf, maar de paus (die de plaatsvervanger was van Christus) die hen stuurde.

In zijn homilie van vorige zondag sloot Don Pascual Chavez, de huidige Algemene Overste van de salesianen, aan bij het gedachtegoed van Don Bosco: hij riep de nieuwe missionarissen op om trouw te blijven aan de opdracht van Jezus Christus om alle mensen van de hele wereld het evangelie te verkondigen. Bovendien deed hij ook een oproep om zich in de geest van Don Bosco bij voorkeur te richten naar de meest kansarmen. Ook zij hebben het recht om te ervaren wat het betekent als Jezus zegt: "Weet wel, Ik ben met jullie, alle dagen."

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Don Bosco gebruikte de Bijbeluitgave van Martini

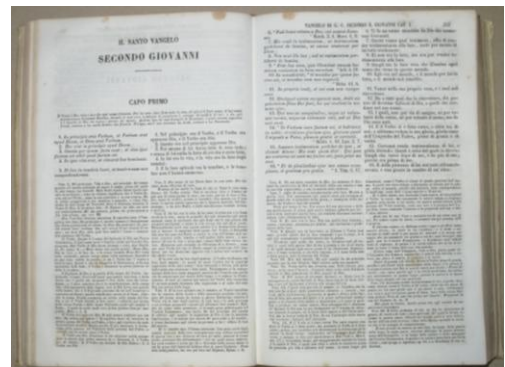
De tijd waarin Don Bosco (1815-1888) leefde, was helemaal niet gunstig voor een veelvuldig en sterk gebruik van de Bijbel. Dit was een gevolg van het concilie van Trente (1545-1563): toen bond de katholieke Kerk de strijd aan met het opkomende protestantisme dat er van uitging dat het geloof uitsluitend op de Schrift (sola Scriptura) gebaseerd was. De katholieke Kerk was uiteraard overtuigd van de waarde van de Schrift, maar koppelde de goddelijke openbaring aan de manier waarop de Bijbel doorheen de eeuwen geïnterpreteerd en verklaard werd. Waar de protestanten zich rechtstreeks op de Bijbel baseerden, hechtte de katholieke Kerk daarnaast dus ook veel belang aan de Traditie. Je zou het ook zo kunnen zeggen: terwijl volgens de protestantse stelling iedereen de persoonlijke vrijheid had om de Bijbel op een eigen manier te interpreteren, werden de katholieken verondersteld zich te houden aan de officiële interpretatie van de Kerk.

Het lezen van de Bijbel werd door de Kerk nooit verboden, maar door het gebruik van het Latijn werd voor de gewone katholieken een stevige drempel ingebouwd. Een groot deel van de bevolking kon amper lezen of schrijven en wie de Bijbel wilde lezen, behoorde tot een kleine minderheid die Latijn gestudeerd had. Dat waren vooral de priesters. Langs de liturgie, de verkondiging, de gewijde geschiedenis en de catechese brachten zij de Bijbel bij de gewone mensen, maar dan volgens de zienswijze van de Kerk. Zo kon men garanderen dat iedereen de Bijbel op eenzelfde manier begreep en dat er geen wildgroei aan eigen interpretaties ontstond.

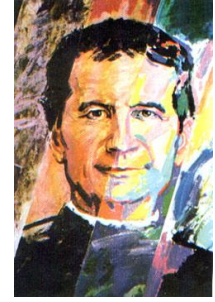
Pas in 1757 liet paus Benedictus XIV opnieuw vertalingen van de Bijbel toe, op voorwaarde dat ze door Rome goedgekeurd werden. Die goedkeuring kreeg je alleen als je kon aantonen dat de vertaling in de lijn lag van de manier waarop de Kerkvaders en de katholieke auteurs doorheen de eeuwen over de Bijbel geschreven hadden. Dat betekende: veel voetnoten op iedere bladzijde om aan te tonen dat de vertaling wel degelijk de Traditie respecteerde.

Voor het Italiaanse taalgebied maakte abt Antonio Martini tussen 1769 en 1781 een monumentale vertaling van de Bijbel. In twee kolommen plaatste hij de Latijnse tekst en zijn Italiaanse vertaling naast elkaar. Onderaan de bladzijden bracht hij overvloedige aantekeningen samen.

Don Bosco had grote waardering voor deze 'geleerde vertaler van de Bijbel'. Zelf beschikte hij over een uitgave in 4 boekdelen. De Bijbel van Martini kende een blijvend succes. Don Bosco stimuleerde de verspreiding van deze Bijbelvertaling. In het Italiaanse taalgebied is deze vertaling toonaangevend gebleven, zelfs tot op de vooravond van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965).

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Het begin van de oratoriowerking

We hebben in de voorbije bijdragen al heel wat zaken verteld over de eerste jaren uit het leven van Don Bosco en over de manier waarop hij tijdens zijn opleiding in contact kwam met de Bijbel. Vooraleer we beschrijven wat Don Bosco deed met de opgedane Bijbelkennis wil ik in deze bijdrage eerst iets vertellen over de context waarin het jeugdwerk van Don Bosco ontstaan is.

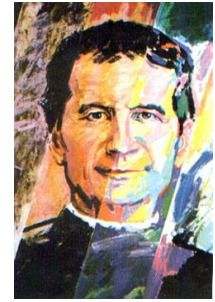
Als hij in 1841 als jong priester aankomt in de grootstad Turijn is de stad in volle expansie. Tijdens het leven van Don Bosco verdrievoudigt het aantal inwoners: van 85 000 in zijn geboortjaar 1815 naar 250 000 op het einde van zijn leven (1888). Deze evolutie heeft uiteraard enorme gevolgen op sociaal, economisch, politiek en religieus vlak.

De stad wordt overspoeld door gelukzoekers: arme mensen van het platteland die hopen een nieuw leven te kunnen uitbouwen in een stad waar de eerste industriële revolutie volop aan de gang is. Onder hen bevinden zich ook zeer veel jonge mensen die hopen werk te vinden, maar de stad kan deze enorme stroom nieuwkomers niet aan. Velen hebben geen dak boven het hoofd en kunnen nergens terecht (tenzij hier of daar in de kloosters die veel armen opvangen). Het gevolg is een eindeloze problematiek van werkloosheid, criminaliteit, straatbendes, bedelarij, honger, ... Dat is trouwens niet alleen in Turijn zo, maar in alle grote steden.

Don Bosco behoorde tot een nieuwe generatie priesters die opvangmogelijkheden creëerde. Eerlijkheidshalve moeten we hier vermelden dat hij niet de enige was: je had Cottolengo, Cocchi, Cafasso en anderen. Er werden ook nieuwe congregaties gesticht met een sociaal doel. Veel van deze initiatieven hadden eigen doelstellingen, een eigen doelgroep en een eigen stijl. De oratoriowerking was de formule waar Don Bosco voor koos. Die werking bestond al op verscheidene plaatsen, zowel in Turijn als elders. In het oratorio, meestal verbonden aan een kerk, werden jongeren opgevangen op zondag. Ze namen deel aan de religieuze plechtigheden in de kerk en kregen catechese en morele en burgerlijke vorming.

Voor Don Bosco voldeed dit klassieke oratorio echter niet. Hij wilde zich niet binden aan een concrete parochie, maar werkte parochie-overstijgend omdat veel van de jongeren die hij opving, doelloos rondzwierven. Daarom vond hij het ook niet goed om alleen op zondag een opvang te voorzien: het werd voor hem een voltijdse bezigheid, zeven dagen op zeven. Zijn werking stond open voor iedereen, met een voorkeur voor de allerarmsten die in de bestaande oratorio's vaak niet terecht konden. Tenslotte gaf Don Bosco niet alleen catechese en vorming, maar hij wilde dat de jongens zich op alle vlakken konden ontplooien. Daarom moest er alleszins veel ruimte zijn om te kunnen spelen en zich uit te leven. Uiteraard had de catechese daarin een voorname plaats. Met open mond zaten de jongens te luisteren naar de mooie verhalen uit de Bijbel die Don Bosco zo levensecht kon vertellen. We komen daar zeker op terug in een volgende bijdrage ...

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Heiligheid als streefdoel voor Don Bosco's jongens

Enkele dagen voor Allerheiligen willen we stilstaan bij deze kerkelijke feestdag die in de 9de eeuw door paus Gregorius IV vastgelegd werd op 1 november. Christenen geloven dat het leven van een mens niet eindigt of verdwijnt bij de dood, maar dat het verandert: wie goed geleefd heeft, wordt opgenomen in de hemel, in Gods oneindige liefde. De Bijbel spreekt over een menigte die niemand tellen kan (deze zin uit het boek *Openbaring* horen we tijdens de eerste lezing op Allerheiligen). We vieren op die dag dus niet zozeer zij die officieel heilig verklaard werden door de Kerk, maar de ontelbare massa mensen van wie we overtuigd zijn dat ze voor altijd in Gods nabijheid mogen vertoeven als beloning voor de wijze waarop ze geleefd hebben.

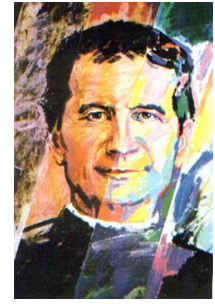
Er zijn een paar avondwoordjes bewaard gebleven waarin Don Bosco zijn jongens toesprak tijdens de novene van Allerheiligen. Hij riep hen op om hun leven te wijden aan het goede en te streven naar heiligheid. Don Bosco maakte hen duidelijk dat je daarvoor geen uitzonderlijke dingen moest doen: heilig worden was helemaal niet zo moeilijk. Telkens wanneer hij schreef of sprak over dit levensdoel, suggereerde hij drie dingen: je ten volle inzetten voor datgene wat je moet doen, op een blije, vreugdevolle manier in het leven staan en je laten leiden door het katholieke geloof. Hij nodigde hen ook uit elkaar aan te moedigen om het goede te doen en het kwade te mijden, altijd met het perspectief op het eeuwig geluk dat hen uiteindelijk ten deel zou vallen.

Om zijn jongens en veel gewone mensen te ondersteunen in hun streven naar heiligheid, publiceerde Don Bosco ontelbare levensbeschrijvingen van heiligen. In een heel eenvoudige taal legde hij uit hoe deze mensen zich hadden laten leiden door het voorbeeld van Jezus Christus en door de levenswijze die in het evangelie uitgestippeld staat.

Op Allerheiligen zullen we als evangelie een stukje beluisteren uit de bergrede van Jezus, meer bepaald de 'zaligsprekingen' (Mt. 5,1-12). Don Bosco verwees in zijn geschriften wel eens vaker naar deze zinnen. Hij schreef bijvoorbeeld in 1885 aan de Medewerkers en allen die zijn werk ondersteunen: *'Zalig de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid ondervinden'*. Hij voegt er aan toe: "Het is het woord van God dat al wie barmhartig is voor de anderen en liefde betoont bij het opbeuren, helpen en troosten van de bedroefden en de armen, zelf ook barmhartigheid zal ervaren. Dit is een belofte van God en Hij zal zich daaraan houden. We kunnen niet weten hoe en waar, maar ons geloof biedt ons de zekerheid dat Hij dit zal doen."

In een brief aan de pastoor van zijn geboortedorp schreef Francesco Besucco, een jongen die op 14-jarige leeftijd overleed in het Oratorio te Turijn: "Ik verlang vurig om het goede te doen omdat ik weet dat God een mooie beloning zal hebben voor mij en voor allen die Hem liefhebben en Hem dienen tijdens dit leven." Don Bosco citeerde die zin van Francesco om Mt. 5,12 te verduidelijken: *'Wees blij en juich, want groot zal uw beloning zijn in de hemel.'*

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Leven voor een levende toekomst

Reeds als kind en in zijn jeugd jaren werd Giovanni Bosco geconfronteerd met de dood van mensen die hem zeer dierbaar waren: zijn vader Francesco, zijn grootmoeder, don Calosso, zijn goede vriend en studiegenoot Luigi Comollo, ... De kindersterfte lag een stuk hoger dan nu en de geneeskunde stond nog in de kinderschoenen. Mensen leefden gemiddeld veel minder lang en kwamen toen vaker in contact met de dood. Ook in het Oratorio van Valdocco was het thema van de dood nooit ver weg: ieder jaar stierven er verscheidene jongens en soms salesianen. Beeld je in dat dit nu bij ons in een school van pakweg 700 leerlingen ook zo zou zijn ...

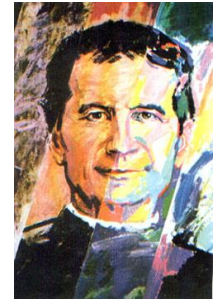
Hoe men dit toen beleefde, is door ons moeilijk in te schatten: de dood is in onze tijd in een taboesfeer terechtgekomen en velen geloven niet langer in een leven na de dood. Nochtans bood dit geloof in Don Bosco's tijd veel mensen een zekerheid, zij het met de nodige angst, want op het einde van je leven zou God verantwoording vragen over wat je van je leven gemaakt had.

Dit is alleszins de ondertoon in wat Don Bosco schreef in de drie biografieën van vroegtijdig overleden jongens van het Oratorio: Domenico Savio (1842-1857), Michele Magone (1845-1859) en Francesco Besucco (1850-1864). Je vindt er een spanningsveld dat te maken heeft met het Godsbeeld van Don Bosco (zie bijdrage 7 waar we het hadden over de strenge, oordelende God enerzijds en de zachtmoedige, barmhartige God anderzijds). Van de ene kant vind je in de drie biografieën de vaste overtuiging dat je niet moest vrezen voor de dood, maar je mocht tegelijkertijd het oordeel van God niet onderschatten. Daarom moest je vooral zorgen dat je altijd goed voorbereid was om te sterven.

Tegen die achtergrond moeten we de 'oefening van de goede dood' begrijpen. Maandelijks was er een soort bezinningsdag in het Oratorio van Valdocco om stil te staan bij de betekenis van leven en dood. Je ging tijdens die dag biechten en je ontving de communie alsof het de laatste keer van je leven was. Oudere medebroeders en oud-leerlingen zullen zich dit nog herinneren, want tot de jaren '60 van vorige eeuw was dit ook in onze salesiaanse huizen een traditie.

Voor de jongens van het Oratorio die regelmatig het sterven van vrienden meemaakten, was de 'oefening van de goede dood' belangrijk om de grenzen van dit leven te leren aanvaarden en om te leren omgaan met verdriet en angst. De maandelijkse bezinningsdag was een hulpmiddel om de dood te zien als iets dat bij het leven hoort. Het gaf Don Bosco iedere maand opnieuw de kans om zijn jongens en medebroeders gerust te stellen en op te roepen om waakzaam te blijven, want wie op God vertrouwde en voorbereid was, had zicht op een levende toekomst bij God. In dit verband verwees Don Bosco wel eens vaker naar Mt. 24,42 (Wees dus waakzaam, want jullie weten niet op welke dag jullie Heer komt), telkens met de oproep om op ieder moment goed voorbereid te zijn.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Goede christenen en eerlijke burgers

Enkele weken geleden kon u al iets lezen over het ontstaan van het Oratorio van Don Bosco in de hoofdstad Turijn die in 1841 door de industriële revolutie in volle ontwikkeling was. Don Bosco koos voor een eigen type van oratoriowerking (zie bijdrage 11). Vandaag willen we verder omschrijven hoe hij te werk ging en wat daarin de plaats was van het geloof.

Wanneer Don Bosco in contact kwam met jongeren die in de meest miserabele omstandigheden probeerden te overleven, zag hij niet alleen hun materiële noden maar ook hun verlangen naar een gelukkig en zinvol leven. Hij wilde niet alleen de hulpverlener zijn die zorgde voor voeding, onderdak, opleiding en werk. Vooral de innerlijke zoektocht van deze jonge mensen motiveerde hem om er voor hen veeleer te zijn als priester-opvoeder.

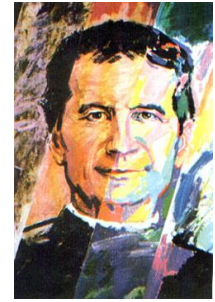
In zijn *Herinneringen aan het Oratorio* schreef Don Bosco over de start van zijn werk in Turijn: “... als zij een welwillende hand vinden die zorg voor hen opneemt, hen assisteert op de zondagen, probeert hen te plaatsen bij een eerlijke baas en in de loop van de week hen enkele keren gaat bezoeken, dat die jongens dan een eerzaam leven gingen leiden, het verleden vergaten, goede christenen werden en eerlijke burgers.”

Die uitdrukking ‘goede christenen en eerlijke burgers’ gebruikte Don Bosco later nog wel vaker om het doel van zijn werk te omschrijven. Het is duidelijk dat je de gedrevenheid van Don Bosco niet kunt begrijpen als je zijn opvoedkundig model loskoppelt van het ‘godsdienstige’. Je kunt zijn ‘preventief systeem’ niet isoleren van zijn religieuze horizon en zijn pastorale bekommernissen. In verscheidene teksten over de beginperiode van zijn jeugdwerk omschreef Don Bosco het pedagogische als een onderdeel van het pastorale werk. Hij zag zichzelf op de eerste plaats als een priester die zijn leven wijdde aan een religieuze zending, in navolging van Jezus Christus. Deze visie werd ook door anderen opgemerkt, ondermeer door Casimiro Danna, professor in pedagogie aan de universiteit van Turijn, die in 1849 een verslag publiceerde waarin hij zijn waardering uitdrukte voor de vernieuwende aanpak van Don Bosco.

Hoe dat concreet in zijn werk ging, schreef Don Bosco in zijn *Historische schetsen van het Oratorio*. Hij wees eerst op het belang van een warm onthaal en van wederzijds respect. Daarna vervolgde hij: “Op zondagvoormiddag is er de mogelijkheid om te biechten voor wie het verlangt. Dan volgt de eucharistieviering en daarna een verhaal uit de Bijbelse geschiedenis, de kerkgeschiedenis of de uitleg van het evangelie van de dag. Nadien is er gelegenheid tot ontspanning.”

Het moge duidelijk zijn dat Don Bosco handelde vanuit de overtuiging dat de bron en het doel van de opvoeding lag in de verbondenheid met God. Alvast een stevige uitdaging voor al wie, uiteraard vertaald naar onze tijd, wil werken in de voetsporen van Don Bosco!

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Schrijver in dienst van de geloofsopvoeding

De pastorale bekommernis die tot uitdrukking kwam in de prille Oratoriowerking van de priester-opvoeder Don Bosco uitte zich nog op een andere manier. Via het schrijven en publiceren van religieuze literatuur had Don Bosco een enorme impact op de geloofsbeleving van ontelbare jongeren en gewone mensen. Dit is een facet van Don Bosco dat ons niet zo vertrouwd is, maar hij heeft langs die weg wel een ongelooflijke invloed gehad op de religieuze ontwikkeling van velen.

Je kunt je de uren, zelfs de dagen en vooral de nachten niet voorstellen dat Don Bosco aan zijn schrijftafel gezeten heeft. In bijdrage 2 vermeldden we al dat hij een indrukwekkende verzameling boeken, brochures, brieven en allerlei teksten geschreven en gepubliceerd heeft. Daarnaast publiceerde hij ook toegankelijke teksten van andere auteurs. Wat hij zelf schreef, werd samengebracht in de *Opere Edite* (uitgegeven werken), een reeks van 38 boekdelen (ieder deel zowat 500 blz.) en in het *Epistolario* (tot hertoe 5 volumes met brieven).

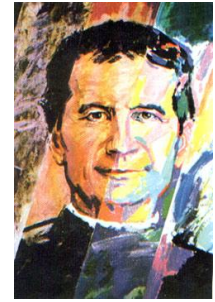
Don Bosco beschouwde het verspreiden van de goede Boodschap als een opdracht die hij van God gekregen had: "Dit is één van de belangrijkste opdrachten die door de Goddelijke Voorzienigheid aan mij toevertrouwd zijn", schreef hij in 1885.

We kunnen voornamelijk twee redenen aanduiden voor Don Bosco's literaire activiteit. Enerzijds verscheen er door de politieke omwentelingen nogal wat antiklerikale literatuur. Don Bosco voelde de drang om de waarde van het christelijk geloof te verdedigen en om jongeren en gewone mensen literatuur aan te reiken die hun geloof kon versterken. Anderzijds kregen in die tijd steeds meer jongeren de kans om naar school te gaan. Veel boeken waren echter afgestemd op de rijkere klasse. In wat Don Bosco schreef, had hij vooral het beeld van zijn arme straatjongens voor ogen. Hij schreef daarom in een heel eenvoudige en directe taal, inspeland op de problemen van de jeugd en het gewone volk, met verhalen en voorbeelden uit hun leefwereld.

Don Bosco schreef weinig nieuwe dingen. Hij las andere auteurs, nam inhoud over, zette dingen over in een verstaanbare taal voor eenvoudige mensen. Zijn originaliteit zat vooral in de manier waarop hij de beschikbare bronnen aanwendde en vertaalde naar zijn doelgroep, altijd met de zorg voor ogen om het geloof van deze mensen te ondersteunen en inhoud te geven.

Het was eigen aan die tijd om in dat soort literatuur vaak te verwijzen naar Bijbelteksten. Opvallend is dat Don Bosco dit wel heel nadrukkelijk deed. Hij voegde extra Bijbelcitataten toe en liet Bijbelse verhalen echt tot leven komen, altijd met het oog op de geloofsopvoeding van jongeren en gewone mensen. Hij slaagde er wonderwel in om de Bijbelse bron van waaruit hij zelf leefde, dicht bij zijn lezers te brengen.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Afscheid van een moeder

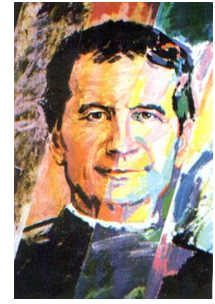
25 november is de dag waarop de salesianen hun overleden ouders gedenken. Die datum is uiteraard niet toevallig gekozen: op 25 november 1856 moest Don Bosco afscheid nemen van zijn geliefde moeder, Margherita Occhiena. Ze werd 68. In de tweede bijdrage van deze reeks hadden we het al over de geloofsopvoeding die deze uitzonderlijke vrouw meegaf aan haar kinderen. Het is zeker niet zonder reden dat de Kerk (in 1995) het proces opstartte voor haar heiligverklaring.

Omdat Don Bosco nooit zou geworden zijn wie hij geworden is zonder déze Mamma Margherita willen we vandaag nogmaals over haar schrijven. Als alleenstaande moeder speelde ze na de dood van haar man niet alleen in de kinder- en jeugd jaren van Giovanni een grote rol, ze stond ook als trouwe medewerkster naast hem tijdens de laatste jaren van haar leven. Na zijn zware ziekte in 1846 stelde Don Bosco haar de vraag om mee te gaan naar Turijn en de 'Mamma' te worden van zoveel zwerfjongens uit de stad die naar het Oratorio kwamen. Haar leven nam daarmee een ingrijpende wending: ze liet op 58-jarige leeftijd haar vertrouwde omgeving, haar andere zonen en de kleinkinderen achter om het avontuur te wagen. Aan Giovanni antwoordde ze: "Als jij meent dat een dergelijk iets aan de Heer behaagt, ben ik bereid ogenblikkelijk te vertrekken." Ze zal gedurende 10 jaar de gastvrije en zorgende moeder zijn van alle jongens.

Over haar invloed in die periode valt heel veel te vertellen, maar in deze novembermaand past het om vooral even stil te staan bij haar overlijden. Voor Giovanni die - zeker ook in die laatste tien jaar van haar leven - zo aan haar gehecht was, kwam dit hard aan. Hij werd bij het begin van die zelfde maand ook al geconfronteerd met het overlijden van de 28-jarige priester Francesco Rossi die de leiding had van het tweede oratorio dat door Don Bosco geopend werd. Tussen haakjes: amper vier maanden later werd Don Bosco opnieuw geconfronteerd met een groot verlies toen Domenico Savio stierf op 9 maart 1857.

In mijn zoektocht naar eventuele teksten van Don Bosco over de dood van zijn moeder heb ik nagenoeg niets gevonden. Alleen in een brief van 31 december 1856 stond een korte verwijzing: Don Bosco dankte in die brief de hertogin Costanza Laval di Montmorency voor het medeleven dat zij betuigde. De verdere inhoud van de brief laat vermoeden dat Don Bosco in die periode veel nagedacht heeft over de zin van het leven en over - om het met zijn woorden te zeggen - de redding van de ziel van zijn moeder. Wat me ook opviel, is dat Don Bosco in het nummer van de *Letture Cattoliche* van februari 1857, amper drie maanden na het overlijden van Mamma Margherita, twee van zijn conferenties publiceerde over het vagevuur. Met verwijzingen naar ondermeer het evangelie van Matteus schreef Don Bosco ook hier over het thema van het leven na de dood. Je kon maar beter goed voorbereid sterven, zodat je na de dood niet meer moest lijden in het vagevuur voor begane fouten, maar meteen kon genieten van het eeuwig geluk bij God in de hemel.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Hoopvol uitzien naar toe-komst

Vandaag begint de advent: een tijd van verwachting. We zien hoopvol uit naar het kerstgebeuren, naar God die naar ons toe komt als mens, klein en kwetsbaar als een kind. Ieder kind dat geboren wordt, is een geschenk van God en draagt de toekomst in zich.

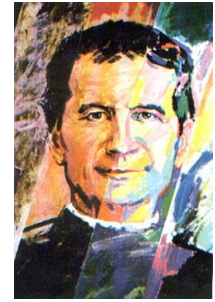
Met de eerste zondag van de advent begint een nieuw kerkelijk jaar (A-cyclus). Uit een boekje van de priester Carlo Massini dat door Don Bosco gepubliceerd werd in 1858 in de *Letture Cattoliche* leren we dat in die tijd op de eerste adventszondag als eerste lezing een korte passage beluisterd werd uit de brief van Paulus aan de Romeinen (Rom. 13,11-14) en als evangelie Lucas 21,25-34. Ieder jaar werden op zon- en feestdagen dezelfde lezingen hernomen. Het is pas sedert de liturgische hervormingen van het tweede Vaticaans Concilie (zie het document *Sacrosanctum Concilium* van 4 december 1963) dat de evangelielezingen in een cyclus van 3 jaar terugkomen: in het A-jaar (dat vandaag begint) komen ze voornamelijk uit Matteüs, in het B-jaar uit Marcus en in het C-jaar uit Lucas. Dat betekent dat wij nu de meeste evangelielezingen slechts om de drie jaar te horen krijgen en dat er op zon- en feestdagen heel wat meer passages uit de evangelies aan bod komen dan in Don Bosco's tijd. Een vergelijking met de lezingen van vandaag maakt duidelijk dat we dit jaar dezelfde passage uit de Romeinenbrief te horen krijgen (vers 12: 'De nacht loopt ten einde, de dag breekt aan') en dat het evangelie nu (in het A-jaar) uit Matteüs komt (Mt. 24,42: 'Wees waakzaam').

Als we al even vooruitblikken naar de evangelielezingen die in de tijd van Don Bosco aan bod kwamen tijdens de drie volgende adventszondagen valt het op dat ze telkens over Johannes de Doper gingen. Dat betekent dat deze Johannes de Doper - toen nog sterker dan nu - een centrale rol speelde in de voorbereiding op het kerstfeest.

Don Bosco had grote sympathie voor Johannes de Doper. Hij publiceerde er in 1868 een boekje over met als titel: *Het leven van de heilige Johannes de Doper*. Dit werkje van een onbekende auteur werd door Don Bosco bewerkt en uitgegeven in de reeks *Letture Cattoliche*. De sympathie voor de Doper bleek ook uit het feit dat Don Bosco zijn eigen naamfeest door de jongens van Valdocco niet liet vieren op het feest van zijn werkelijke patroonheilige Johannes Evangelist (27 december) maar op de feestdag van de geboorte van Johannes de Doper (24 juni).

Als Don Bosco schreef over Johannes de Doper, verwijzend naar de evangelieteksten, stelde hij hem graag voor als de nederige profeet die van Godswege de mensen mocht oproepen om zich voor te bereiden op de komst van de Heer. Tevens was hij degene die de Heer mocht aanwijzen als de Messias en die bovendien het immense geluk had om Christus persoonlijk te ontmoeten.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Het begin van Don Bosco's werk in Turijn op een Mariafeest

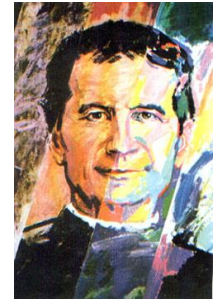
8 december is een belangrijke dag in het leven van de salesiaanse beweging! Uiteraard denken we dan aan het begin van het werk van Don Bosco in Turijn en aan het feit dat alles begon op een Mariafeest. In zijn *Herinneringen aan het Oratorio* schreef hij: "Op de plechtige dag van het feest van de Onbevleete Ontvangenis van Maria (8 december 1841) was ik op het vastgestelde uur bezig met het aantrekken van de gewaden om de heilige mis te celebreren. Toen de seminarist Comotti, die belast was met de sacristie, in de hoek een jongere zag, nodigde hij hem uit om mijn mis te komen dienen. 'Ik kan dat niet', antwoordde hij diep beschaamd." Wie enigszins vertrouwd is met het leven van Don Bosco, kent dit verhaal van Bartolomeo Garelli die door de koster prompt aan de deur gezet werd. Don Bosco liet hem terugroepen en nodigde hem uit om de mis bij te wonen. In een geruststellend gesprek dat Don Bosco daarna met de jongen voerde, leerde hij hem een kruisteken maken en vertelde hij hem over God als oorsprong en einddoel van ons leven.

Voor Don Bosco was het absoluut geen toeval dat zijn werk in Turijn begon op een Mariafeest. Al in zijn kinder- en jeugd jaren speelde, onder impuls van zijn moeder Margherita, de verering voor Maria een belangrijke rol in zijn geloofsgroei. Hij vertrouwde zodanig op haar helpende nabijheid dat het voor hem vanzelfsprekend was dat zij mee aan de basis lag van zijn jeugdwerk. Vaak sprak hij haar aan in algemene bewoordingen. In een boekje over Sint-Jozef noemde Don Bosco haar 'levend tabernakel van de Allerhoogste', verwijzend naar Matteüs 1,20. De woorden in Lucas 1,28 (Verheug u, begenadigde, de Heer is met u) waren voor Don Bosco aanleiding om haar te omschrijven als 'Moeder van onze Heer Jezus Christus', 'uitverkoren Dochter van de eeuwige Vader', 'Bruid van de heilige Geest' ... Don Bosco verwees trouwens in veel van zijn geschriften naar dit eerste hoofdstuk van Lucas met de aankondiging van de geboorte van Jezus, de ontmoeting van Maria en Elisabet, het danklied van Maria en de lofzang van Zacharias. Naast de algemene bewoordingen zien we bij Don Bosco voornamelijk twee aanspreektitels terugkomen: 'Maria Onbevleete Ontvangen' en vanaf de jaren 1860 steeds vaker 'Maria Hulp van de Christenen'.

De erkenning van de Onbevleete Ontvangenis van Maria heeft doorheen de geschiedenis voor heel wat discussie gezorgd. Pas op 8 december 1854 werd het als geloofswaarheid afgekondigd door paus Pius IX. In de jaren die daaraan vooraf gingen en uiteraard op het moment zelf van de erkenning en daarna kreeg de Mariaverering een sterke impuls, ook in de oratoriowerking van Don Bosco. Maria, de Onbevleete Ontvangene, stond symbool voor al wat puur en authentiek was, vrij van alle kwaad, helemaal voorbereid om Jezus te ontvangen.

Don Bosco zal in de loop van zijn leven verscheidene boekjes schrijven over Onze-Lieve-Vrouw. We zullen hier later op terugkomen in een bijdrage over het feest van Maria Hulp van de Christenen dat op 24 mei gevierd wordt. Alleszins moge duidelijk zijn dat Maria een onmiskenbare plaats mag krijgen in een spiritualiteit die trouw wil zijn aan Don Bosco.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Da mihi animas, caetera tolle

Vorige week hadden we het over het grote belang voor Don Bosco van het feest van Maria Onbevlekt Ontvangen. Zijn werk voor de meest verwaarloosde jongeren van Turijn begon op dat feest: 8 december 1841. Op diezelfde feestdag, maar dan in 1859, kondigde Don Bosco na een fantastische dag voor de 184 internen en de zowat 1000 jongeren van het Oratorio aan dat er de volgende avond een speciale bijeenkomst zou gehouden worden. Een aantal jongens en enkele priesters en priesterstudenten die bij Don Bosco hielpen, begrepen de uitnodiging. Negentien van hen kwamen opdagen en hoorden een zichtbaar ontroerde Don Bosco zeggen dat het moment gekomen was om zich te verenigen in een 'godvruchtige Sociëteit' die de naam van de heilige Franciscus van Sales zou krijgen. Hij sprak over het zich toewijden aan God en over de geloften van zuiverheid, armoede en gehoorzaamheid. Een goede week later, op 18 december 1859, waren er zeventien die de grote stap wilden zetten en deel wilden uitmaken van de 'Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales'. Deze datum werd meteen de stichtingsdatum van de 'Salesianen'.

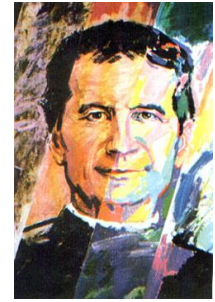

Zoals iedere orde of congregatie ging deze nieuwe stichting op zoek naar een officieel 'schild' of logo met een aantal eigen symbolen en een eigen spreuk (meestal een Bijbeltekst). Op de afbeelding herkent u Franciscus van Sales. U ziet een ster, een anker en een hart die respectievelijk symbool staan voor geloof, hoop en liefde. Onderaan staan wat bomen: het Italiaanse woord voor 'bos' is 'bosco'. Maar vandaag willen we het hebben over het 'Da mihi animas, caetera tolle', een zin die komt uit het Oude Testament (Gen. 14,21).

In het boek Genesis staat deze zin in een oorlogscontext: toen in een conflict een aantal mensen, onder wie de zoon van Abrahams broer, ontvoerd werden, ging Abraham met zijn mannen de vijand achterna en heroverde de ontvoerden en hun bezittingen. Daarna zal de koning van Sodoma in een onderhandeling tot Abraham zeggen: "Da mihi animas, caetera tolle". Met het woord 'anima' (letterlijk: ziel) worden de mensen bedoeld. Letterlijk betekent dat zinnetje dan: "Geef mij de mensen, en houdt het overige". Maar Abraham wilde hier niet op ingaan.

Via Franciscus van Sales leerde Don Bosco deze woorden kennen. Ze hingen op een bordje in zijn kamer. Toen Domenico Savio bij een eerste bezoekje aan Don Bosco vroeg naar de betekenis van die woorden kreeg hij te horen dat het Don Bosco te doen was om de innerlijkheid, de spiritualiteit, de be-ziel-ing, het geestelijk welzijn, het geloof van de mens en dat al het overige bijkomstig was. Voor Don Bosco was dit 'Da mihi animas, caetera tolle' een gebed. Hij richtte zich met dat zinnetje tot God en vertaalde het als: 'Heer, laat mij zorg dragen voor de zielen'. Dat Don Bosco uitgerekend dit zinnetje in het logo van de salesianen wilde, toont aan dat hij dit zag als een 'levensprogramma' voor iedere salesiaan. Elders (cfr. Don Bosco in *Il cattolico provveduto*) noemde hij het een opdracht voor iedere christen om elkaar te dragen en te steunen in het geloof.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Ze legde Hem in een voederbak ...

Over enkele dagen vieren we het kerstfeest. Voorbereidingen worden getroffen voor dit bijzonder gebeuren. Veel tijd wordt besteed aan de kerstboom, de pakjes, het lekkere eten, de gezelligheid: voor heel veel mensen een sfeervol familiegebeuren. In alle drukte ook nog wat tijd maken om even stil te staan bij de geboorte van Jezus Christus, is voor velen al lang geen optie meer. Bij Don Bosco was dat zeker anders. Uiteraard werd het feest goed voorbereid, maar de materiële vormgeving vond Don Bosco minder belangrijk. Tijdens de novenen van Kerstmis leefde hij met zijn jongens gedurende negen dagen in gebed en bezinning toe naar het feest. Hij wilde hen vooral laten beseffen dat Jezus voor ieder van hen gekomen was en dat ze dus goed voorbereid moesten zijn om Hem in hun hart en in deze wereld te verwelkomen.

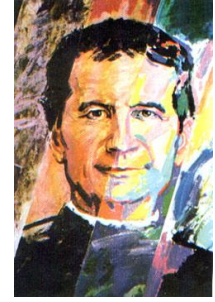
Op Kerstdag beluisterde men in Don Bosco's tijd in de dageraadsmis het evangelie dat wij nu te horen krijgen in de middernachtmis. In deze passage uit het evangelie van Lucas (2,1-15) wordt beschreven dat Jozef en Maria naar Betlehem trokken voor een volkstelling, dat er voor hen geen plaats was in de herberg, dat Jezus geboren werd in een stal en dat een groep herders de eersten waren om het goede nieuws te vernemen van een schare engelen die God loofde.

In wat Don Bosco schreef over deze evangeliEVERZEN vinden we enkele duidelijke klemtonen. Hij zette vooral in de verf dat God geboren werd in armoede. Omdat alle gastenverblijven volzet waren, kwamen Maria en Jozef terecht in een schamele stal, waar ze hun pasgeboren kind in een voederbak tussen twee dieren moesten leggen. Dat God in deze omstandigheden mens werd, was volgens Don Bosco al meteen een oproep voor de mensen om zich niet vast te klampen aan de eer, de genoegens en de rijkdom van deze wereld. Op sommige plaatsen, zoals ondermeer in *Het Leven van de heilige Jozef*, omschreef Don Bosco de stal met zoveel details dat je bijna zou denken dat hij er zelf bij was. Zijn bedoeling was uiteraard om een beschrijving te geven die herkenbaar was voor zijn jongens die vaak ook in miserabele omstandigheden geleefd hadden voor ze in het Oratorio terecht kwamen. Op die manier liet hij hen begrijpen dat Christus gekozen had voor hen.

Een ander accent dat Don Bosco op de voorgrond plaatste, vinden we in vers 11 waar Lucas de engel tot de herders laat zeggen dat in de stad van David een Redder geboren was die de Messias, de Heer is. Daarmee maakte Don Bosco zijn jongens duidelijk dat hier niet zomaar een kind geboren werd: het was een goddelijk kind dat ieder jaar opnieuw wilde geboren worden in het hart van ieder van hen. Onthoud, zei Don Bosco in een avondwoordje op 23 december 1859, dat God gekozen heeft om de Redder, de Messias te zijn voor ieder van jullie persoonlijk.

Ten slotte stond Don Bosco stil bij het gezang van de engelen als een aankondiging van vreugde, van vrede en broederlijkheid. Hiermee gaf hij aan dat Jozef en Maria, ondanks de armoede van de stal, toch de eerste mensen waren die de onnoemelijke vreugde kenden om God te mogen eren.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Eer uw vader en uw moeder

Op de eerste zondag na Kerstmis vieren we het feest van de 'Heilige Familie': Jozef en Maria met het kind Jezus. We luisteren dan naar evangelieteksten uit Matteüs of Lucas. De jaren dat er voorgelezen wordt uit Lucas (tweede hoofdstuk) horen we het verhaal van de opdracht van Jezus in de tempel of het verhaal van de twaalfjarige Jezus die achterbleef in de tempel. Dit jaar lezen we uit Matteüs (2,13-15.19-23): de passage waarin Jozef eerst de opdracht kreeg om met het Kind en zijn moeder te vluchten naar Egypte en daarna - toen koning Herodes gestorven was - te horen kreeg dat hij met hen terug kon keren naar Israël.

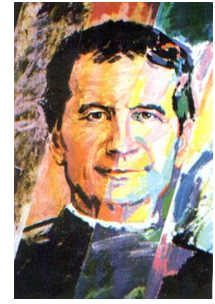
Don Bosco verwees in meerdere van zijn geschriften naar deze passage uit Matteüs. In zijn *Kerkgeschiedenis* schetste hij eerst het contrast tussen de vredige rust in het gezin waar Jezus geboren was en de afgunst, de woede en de wreedheid van Herodes bij het vernemen van de geboorte van een nieuwe koning. De opdracht vanwege Herodes om alle baby's in Betlehem te doden, werd door Don Bosco omschreven als de eerste vervolging tegen Jezus Christus.

In de verwijzingen naar dit stukje evangelie had Don Bosco het bij Maria vooral over de angst om haar 'geliefde Zoon' te verliezen en over de pijn die deze gedachte bij haar teweeg bracht. Bij Jozef beklemtoonde hij de spontane bereidheid om te gehoorzamen aan de wil van God en zijn verantwoordelijkheid op te nemen voor Jezus en Maria. Don Bosco liet wel vaker zijn grote sympathie voor de figuur van Jozef blijken (we komen daar later nog op terug). Hier kon hij hem alvast voorstellen als de attente vader en beschermer van zijn gezin, maar tevens als degene die het grote geluk had om in dienst te mogen staan van de mensgeworden zoon van God.

Don Bosco schreef inderdaad graag over dit thema van de Heilige Familie. Het was voor hem een gelegenheid om zijn jongens, die vaak de warmte van een goede thuis hadden moeten missen, gevoelig te maken voor de waarde van het gezin en de familie. Hij leerde hen eerbied voor hun ouders (het door Don Bosco vaakst geciteerde gebod van de tien geboden is het vierde: 'Eer uw vader en uw moeder') en wilde zijn jongens goed voorbereiden om later zelf een warme thuis uit te bouwen voor het gezin dat ze zouden stichten.

Tegen die achtergrond verwees Don Bosco, vooral in zijn boekjes die bestemd waren voor de jeugd, graag naar Lucas 2,51-52 waar het gaat over de gehoorzaamheid van Jezus tegenover zijn ouders en over de manier waarop Jezus, in de harmonie van het gezin, met de jaren toenam in wijsheid en steeds meer in de gunst kwam van God en de mensen.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

De wijzen uit het Oosten

Naar aanleiding van de 'Openbaring van de Heer' of 'Epifanie', beter bekend als 'Driekoningen', komen ze misschien ook bij jullie aan de deur: groepjes verklede kinderen met een kroontje op het hoofd en met een zelfgemaakte ster. Deze 'sterzangers' treden in het spoor van de Wijzen die een ster aan de hemel volgden tot bij de pasgeboren Jezus en die daarna weer vertrokken uit Betlehem om aan de wereld het blijde nieuws van de geboorte van Christus te melden. Deze Wijzen waren niet-joden en stonden symbool voor het feit dat Jezus niet alleen voor de joden gekomen was, maar voor alle mensen van de hele wereld. In het evangelie van Matteüs (2,1-12) staat nergens dat ze met drie zouden geweest zijn (wellicht werd dit later zo verondersteld omdat er sprake is van drie geschenken: goud, wierook en mirre). Naderhand worden ze ook 'Koningen' genoemd, vermoedelijk omdat de tekst van Matteüs doet denken aan een vers uit Jesaja (60,3): 'En volken komen naar uw licht, koningen naar de glans van uw dageraad'.

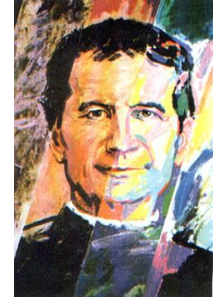
Sterzingen is een eeuwenoude traditie. Tijdens de Middeleeuwen trokken kinderen uit minder welgestelde families van deur tot deur om geld te vragen. In onze tijd trekken sterzangers meestal rond om geld in te zamelen voor een goed doel. Vaak gaat het om projecten voor kinderen in landen waar armoede heerst. Op die manier werken kinderen mee aan de toekomst van leeftijdsgenoten die het minder goed hebben.

In het leven van Don Bosco konden we geen vermeldingen vinden van dergelijke traditie, maar in zijn geschriften verwees hij wel naar de evangelietekst uit Matteüs over de Wijzen. Meestal had hij het dan over de 'drie' Wijzen "die gewoonlijk de drie Koningen genoemd worden". We halen enkele accenten uit wat Don Bosco schreef.

Het eerste is dat de Wijzen niet vanzelf de grot in Betlehem konden vinden, maar dat ze geleid werden door een ster, een wonderbaarlijke gids. In *Het leven van de heilige Jozef* schreef hij dat het initiatief van Jezus zelf uitging om de Wijzen tot zich te roepen. Nadat Hij, zo lezen we, eerst de herders, dit wil zeggen de kleinen en de eenvoudigen, had geroepen, wilde Hij ook de andere mensen, uit welk volk dan ook, niet uitsluiten. Elders vergeleek Don Bosco de reis van de Wijzen met de weg die ieder van ons mag gaan om het eeuwig heil te vinden, geleid door Jezus zelf.

Een tweede accent is de manier waarop Don Bosco de geschenken van de Wijzen interpreteerde: met het goud gaven ze aan dat Jezus een Koning was, de wierook verwees naar zijn God-zijn en de mirre naar Jezus' mens-zijn. Elders liet hij verstaan dat de stal van Betlehem veranderde in een tempel en de kribbe in een altaar, precies doordat de Wijzen met deze geschenken Jezus erkenden als Koning, God en mens.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Goede katholieke lectuur

In onze 2de en 15de bijdrage hadden we het al over de grote invloed die Don Bosco uitoefende als schrijver en uitgever. Veel van zijn publicaties verschenen in de *Letture cattoliche* (Katholieke lectuur), kleine boekjes op zakformaat die vanaf 1853 maandelijks verschenen. Deze boekjes werden razend populair in heel Italië.

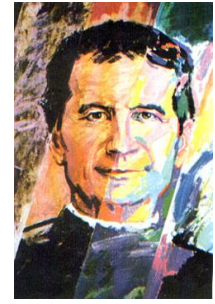
De oorsprong van deze *Letture cattoliche* lag niet bij Don Bosco zelf. In de woelige jaren van de éénmaking van Italië halfweg de 19de eeuw kwam de Kerk sterk onder druk te staan. In die omstandigheden beslisten de bisschoppen om met krantenartikels, katholieke geschriften en kleine werkjes in een eenvoudige en duidelijke taal het geloof te verdedigen. Het project werd toevertrouwd aan Mgr. Moreno, bisschop van Ivrea (60 km ten noorden van Turijn), die op dit vlak bekendheid verwierf toen hij in 1848 een katholieke krant oprichtte. De boekjes die onder zijn impuls vanaf september 1849 om de twee weken verschenen, bleken echter weinig succesvol. De kerkelijke taal was allesbehalve toegankelijk voor de gewone mensen en het project mislukte.

Ondertussen had Don Bosco al enkele boeken en kleinere werken op de markt gebracht die wel een ruime verspreiding kenden. Het lag dan ook voor de hand dat de bisschop van Ivrea toenadering zocht tot Don Bosco om samen te werken. Ze maakten een aantal afspraken: ze zouden boekjes uitbrengen in een eenvoudige volkse taal, het zou altijd gaan over de katholieke godsdienst, iedere maand zou er een deeltje verschijnen van 108 pagina's, het zou hetzelfde formaat hebben als de *Avvisi ai cattolici* (Raadgevingen voor de katholieken), een boek dat Don Bosco al in 1850 verspreidde en waarvan er - naar zijn zeggen - enkele honderdduizenden exemplaren verkocht werden, en ten slotte moest de prijs zo laag gehouden worden dat gewone mensen het konden betalen. Begin 1853 verscheen het eerste boekje. De samenwerking met Mgr. Moreno liep niet vlot en Don Bosco ging uiteindelijk zijn eigen weg met de *Letture cattoliche*.

De inhoud van deze maandelijkse boekjes werd gekleurd door de aanwezigheid van de Waldenzen in Turijn. Door de nieuwe grondwet van 1848 had deze groepering, die in protestantse hoek gesitueerd werd, meer rechten gekregen. Ze gaven sindsdien een eigen tijdschrift *Buona Novella* (Goed Nieuws) uit. Tegen hen in verdedigde Don Bosco het katholieke geloof als de enige ware godsdienst en de enige manier voor de mens om echt gelukkig te kunnen worden.

Wij die leven in een tijd van interreligieuze dialoog zouden onze wenkbrauwen fronsen bij de taal en de inhoud van wat Don Bosco soms schreef, maar zijn eerste bedoeling was zijn jongens (die wel eens door de Waldenzen benaderd werden om zich tot hun godsdienstige strekking te bekeren) op het juiste pad te houden. Don Bosco zag de *Letture cattoliche* dus vooral als een instrument om de katholieke geloofsinhouden in een volkse taal uit te leggen en om jonge en gewone mensen weerbaar te maken in het verdedigen van hun geloof.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

***Il giovane provveduto*: een boek met een levensstijl voor jongeren**

Als we het hebben over het succes van Don Bosco als schrijver kunnen we onmogelijk voorbijgaan aan één van zijn eerste werkjes, '*Il giovane provveduto*', een handig boek met raadgevingen en gebeden voor jongeren. Het verscheen voor het eerst in 1847, amper een jaar nadat Don Bosco zich definitief had kunnen vestigen in het Pinardihuis in de wijk Valdocco. Deze uitgave werd enorm populair en was voortdurend uitverkocht. Tijdens het leven van Don Bosco werd het 118 (!) keer bijgedrukt. Geregeld herwerkte hij het en voegde nieuwe dingen toe, inspeland op de evolutie van de tijd en de noden van de jongeren. In de *Opere Edite*, de 36-delige reeks met de geschriften van Don Bosco, werd het twee keer volledig opgenomen, namelijk de 1ste en de 101ste editie, en tussendoor vind je er nog een paar keer de inhoudstafel (o.a. van de 42ste editie). Zo zie je dat dit boek doorheen de jaren evolueerde van 350 naar ruim 500 bladzijden.

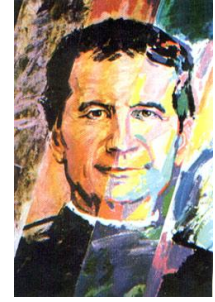
Ook na Don Bosco's dood in 1888 werd *Il giovane provveduto* nog vele tientallen jaren herwerkt en herdrukt. Don Bosco kon zelf meemaken dat het verscheen in het Frans, Portugees en Spaans. Later werd het in nog veel andere talen uitgegeven. Ook een Nederlandstalige editie werd gebruikt in de salesiaanse scholen en jongerenwerkingen in Vlaanderen en Nederland. De herdrukken stopten in de jaren 1950 omdat men er door de veranderende tijden niet langer in slaagde om dit soort devote literatuur te introduceren bij jonge mensen.

Don Bosco bracht tijdens zijn leven nog meer van dergelijke boeken voor jongeren op de markt, altijd met hetzelfde doel: jonge en gewone mensen aanmoedigen in hun keuze voor het katholieke geloof en hen materiaal aanreiken om hun persoonlijke spiritualiteit en hun gebed inhoud te geven. Uit de inleiding van *Il giovane provveduto* blijkt dat hij hen vooral wilde uitnodigen tot een christelijke levensstijl. Hij was er van overtuigd dat dit de beste manier was om een gelukkige toekomst uit te bouwen. Hij riep hen bovendien op om dergelijke keuze niet uit te stellen tot later. Het zou, zo schreef hij, een volgehouden inspanning vergen, maar het zou hen tegelijkertijd een diepe levensvreugde bezorgen, gewoon omdat God ieder van hen graag zag.

We kunnen besluiten dat Don Bosco er wonderwel in slaagde om met zijn directe manier van schrijven te beantwoorden aan het religieuze zoeken van jonge en heel eenvoudige mensen. Zijn lezers konden aanvoelen dat hij zelf oprecht beleefde wat hij schreef. Die authenticiteit was ongetwijfeld de belangrijkste sleutel tot het succes van zijn jongerenspiritualiteit die vele generaties jongeren in Italië en tot ver daarbuiten gevormd heeft.

De taal en de vorm van de godsdienstige praktijken van toen doen het nu niet meer, maar ook in onze tijd hebben jonge mensen die zoeken naar spiritualiteit nood aan authentieke getuigen die kunnen laten zien en kunnen verwoorden dat geloven voor hen een bron van geluk en vreugde is.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Franciscus van Sales

Op 24 januari staat Franciscus van Sales (1567-1622) op de heiligenkalender. In Don Bosco's tijd werd deze heilige gevierd op 29 januari. Franciscus werd geboren in 1567 op het kasteel van Sales te Thorens, tussen Genève en Annecy. Hij studeerde rechten in Parijs en Padua en volgde onder-tussen ook theologie. In 1593 werd hij priester gewijd en in 1602 bisschop. Tot aan zijn dood in 1622 was hij bisschop van Genève, maar woonachtig in Annecy omdat de katholieken uit Genève verdreven werden door Calvijn en zijn volgelingen. Franciscus van Sales was bijzonder invloedrijk, niet alleen door zijn grote wijsheid en zijn beminnelijke aanpak, maar zeker ook door zijn geschriften. Hij werd heilig verklaard in 1665 en in 1877 door paus Pius IX tot kerkleraar uitgeroepen.

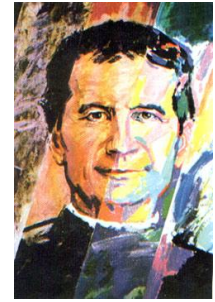
Zijn meest bekende werken, *Inleiding tot het devote leven* en *Traktaat over de liefde van God*, waren eeuwenlang - tot ver buiten de grenzen van zijn bisdom - verplicht studiemateriaal in de priesteropleiding. Zo ontdekte Giovanni Bosco tijdens zijn seminariejaren in Chieri en later in het Convict in Turijn de figuur en de spiritualiteit van Franciscus van Sales, een heilige die in de 19de eeuw een bijzonder sterke aantrekkingskracht had. In de voornemens die Don Bosco neerschreef bij zijn priesterwijding in 1841 vermeldde hij uitdrukkelijk: 'De liefde en de zachtmoedigheid van de H. Franciscus van Sales zullen mij in alles leiden'.

Al snel maakte hij dit voornemen concreet in de manier waarop hij omging met jonge mensen. Je zou kunnen zeggen dat zijn pastorale inzet voor de verwaarloosde jongeren van Turijn hem bijna vanzelfsprekend liet kiezen voor Franciscus van Sales als inspiratiebron en patroonheilige van zijn werk. In zijn *Herinneringen aan het Oratorio* schreef Don Bosco: "Ons werk vereist grote kalmte en zachtmoedigheid. Daarom stelden we ons onder de bescherming van de heilige Franciscus van Sales, opdat hij voor ons van God de genade zou verkrijgen om hem te volgen in zijn buitengewone zachtmoedigheid ..."

Door zijn jeugdwerk in 1844 de naam 'Oratorio van de heilige Franciscus van Sales' te geven, drukte Don Bosco zijn grote waardering uit voor deze heilige. In 1852 liet Don Bosco in Valdocco een kerk bouwen ter ere van Franciscus van Sales en in 1854 werden enkele jonge medewerkers van Don Bosco voor het eerst 'salesianen' genoemd. In december 1859 volgde de oprichting van de 'Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales', of kortweg salesianen.

In zijn geschriften verwees Don Bosco niet zo vaak rechtstreeks naar Franciscus van Sales, maar af en toe vermeldde hij hem toch uitdrukkelijk. Zo bijvoorbeeld in *La chiave del Paradiso*, waar hij zich richtte tot gelovigen van alle leeftijden met volgende suggestie: "Lees bijvoorbeeld een hoofdstuk uit het Evangelie, het leven van een heilige, *De navolging van Christus*, de *Inleiding tot het devote leven* van Franciscus van Sales ... of gelijkaardige werken". Elders raadde Don Bosco aan om, indien mogelijk dagelijks ten minste gedurende enkele minuten, iets te lezen uit deze boeken.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Het evangelie voor Don Bosco

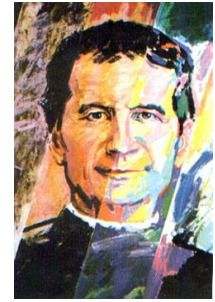
Op 31 januari wordt ieder jaar wereldwijd het feest van Don Bosco gevierd: een dag van intense vreugde en dankbaarheid om wie Don Bosco was en nog steeds is voor velen. We zouden hier nog eens zijn leven kunnen vertellen of een overzicht brengen van wat hij gerealiseerd heeft, maar dat zou Don Bosco zelf niet zo fijn vinden, want het is zeker nooit zijn streefdoel geweest om zichzelf in het centrum van de belangstelling te plaatsen. Hij wilde gewoon een bescheiden instrument zijn in Gods hand, geroepen en gezonden om mensen op het spoor van God te brengen.

Veeleer zou Don Bosco het waarderen als we op zoek zouden gaan naar de bron van zijn inzet en als ook wij steeds meer die bron zouden ontdekken. Zonder twijfel spreken we dan over wat Don Bosco 'het evangelie' noemde. Hij sprak trouwens niet over de 4 evangeliën (Matteüs, Marcus, Lucas, Johannes), maar over hét evangelie (Don Bosco gebruikte steeds het enkelvoud, want - zo schreef hij in *Il cattolico istruito* - ondanks de grote verscheidenheid van stijl, onderwerpen en verhaal, stemmen de evangeliën perfect overeen met de waarheid van de feiten). Het moge alleszins duidelijk zijn dat Jezus Christus centraal stond in Don Bosco's spiritualiteit. De woorden die Don Bosco het meest courant gebruikte om Christus te omschrijven en die dus veelbetekenend zijn voor de manier waarop Don Bosco naar Christus keek, waren: de Verlosser, de goddelijke Meester en het Voorbeeld om na te volgen (we komen hier later nog op terug).

In voorbereiding op het zesjaarlijks Algemeen Kapittel van de salesianen, dat over enkele weken in Rome begint, schreef de Algemeen Overste Don Pascual Chávez dat de salesiaan van de toekomst aan drie criteria zal moeten beantwoorden: hij zal een mysticus moeten zijn, een profetische getuige van de evangelische broederlijkheid en een dienaar van de jongeren, met voorrang voor de meest kansarmen. Met 'mysticus' bedoelt hij iemand die in een relatie treedt met God, niet op eigen initiatief, maar omdat God hem daartoe geroepen heeft. God komt op de eerste plaats in het leven van de mysticus. God heeft ons het eerst liefgehad en daardoor in ons een verlangen gewekt om naar Hem op zoek te gaan. Zo ontstaat een Godsverbondenheid die meteen ook de zending inhoudt om Gods liefde aan anderen kenbaar te maken (cfr. Joh. 15, 16a: "Niet jullie hebben Mij uitgekozen, maar Ik jullie, en Ik heb jullie opgedragen om op weg te gaan en vrucht te dragen"). Don Pascual schreef dit in eerste instantie voor de salesianen, maar het moge ook van toepassing zijn voor al wie vanuit de salesiaanse spiritualiteit wil leven.

Het is niet toevallig dat Don Pascual, de 9de opvolger van Don Bosco, deze dimensie voorop geplaatst heeft in zijn opsomming: voor wie trouw wil blijven aan Don Bosco is het evangelie de voornaamste bron van leven. Je kunt niet doorgeven aan anderen wat je zelf niet beleeft. Dit geldt zeker voor de evangelische boodschap. Wie zijn spirituele wortels niet kan vinden in het evangelie zal ook niet in staat zijn om die leven-gevende en hoopvolle boodschap van Christus op een geloofwaardige wijze door te geven aan anderen.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Trouw aan de paus

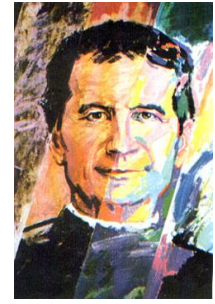
Op 7 februari vierden we de gedachtenis van de zalige paus Pius IX: een goede gelegenheid om iets te schrijven over de pausen die Don Bosco gekend heeft. Toen Giovanni Bosco in 1815 geboren werd, leidde paus Pius VII de Kerk. Deze stierf in 1823. Daarna volgden Leo XII (tot 1829), Pius VIII (tot 1830) en Gregorius XVI (tot 1846). Pius IX werd gekozen in 1846. Hij werd in 1878 opgevolgd door Leo XIII. Vooral Pius IX en in mindere mate Leo XIII hebben een rol gespeeld in het leven van Don Bosco. Pius IX was de paus die in 1854 het dogma van Maria Onbevlekt afkondigde (zie bijdrage 18) en het 1ste Vaticaans Concilie (1869-1870) samenriep. Hij was ook degene die de Constituties van de salesiaanse congregatie definitief goedkeurde (1874).

Van paus Pius IX kreeg Don Bosco zeer veel vertrouwen. Hij werd meer dan eens uitgenodigd in Rome om met de paus van gedachten te wisselen over moeilijke toestanden. Wederzijds groeide er een grote waardering. Bovendien had Don Bosco geluk: Pius IX werd de langst regerende paus uit de hele kerkgeschiedenis: van 1846 tot 1878.

Trouw aan de Kerk en aan de paus is in onze tijd, ook voor veel katholieken, niet vanzelfsprekend. Don Bosco echter was op dit vlak zeer principieel: voor hem was de paus de plaatsvervanger van Christus en bijgevolg werd de eerbied voor de paus niet in vraag gesteld. De onvoorwaardelijke trouw van Don Bosco ten aanzien van de paus moet je uiteraard zien tegen de achtergrond van die tijd. Enerzijds was het normaal dat Kerk en paus richtinggevend waren voor de priesters (en bij uitbreiding voor alle gelovigen). Anderzijds brachten politieke ontwikkelingen antikerkerlijke tendensen op gang en ontstond er ruimte voor andere religieuze strekkingen. Kerk en paus kwamen onder druk te staan en Don Bosco werd, vooral door middel van zijn geschriften, een vurig verdediger van het katholieke geloof, of zoals hij het noemde: de 'ware leer'. Begrippen als 'multiculturele samenleving' of 'interreligieuze dialoog' waren toen nog niet aan de orde. De Kerk en de paus hadden het in de visie van Don Bosco hoe dan ook bij het rechte eind.

Tegen die achtergrond wordt duidelijk waarom Don Bosco geen enkel evangelieverzoeker zo vaak citeerde (126 keer) als het vers waarin Christus het leiderschap van de Kerk toevertrouwde aan Petrus (Mt. 16,18-19: "Ik zeg je: jij bent Petrus en op die steenrots zal Ik mijn Kerk bouwen ..."). Het hoofd van de Kerk, zo stelde Don Bosco in zijn *Kerkgeschiedenis*, is Christus en Hij gaf de volle verantwoordelijkheid door aan Petrus en zijn opvolgers. Op de eerste bladzijde van dat boek liet hij een afbeelding plaatsen waarop Petrus geknield sleutels ontvangt uit de handen van Christus. Het opschrift bij deze prent luidde: 'Ik zal u de sleutels geven van het koninkrijk der hemelen'. Diezelfde zin kon je ook vinden op de muur onder de portieken van het Oratorio in Valdocco. Elders schreef Don Bosco: 'Zoals er geen huis is zonder fundament, zo is er geen Kerk van Jezus Christus zonder Petrus'. En verder: 'Wie niet trouw is aan Petrus bevindt zich op een dwaalweg'. Herhaalde malen riep Don Bosco op die manier alle christenen op tot eenheid.

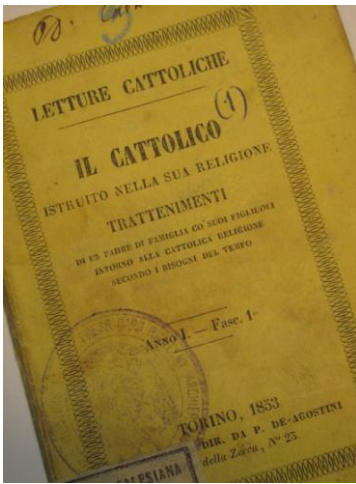
Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Il cattolico istruito

Terwijl ik dit schrijf, ligt naast mij het allereerste nummer van de *Letture cattoliche*. Je kon al iets lezen in bijdrage 23 over deze reeks kleine boekjes die vanaf 1853 maandelijks verschenen. Dit eerste deeltje kwam uit in maart 1853, telde 111 bladzijden en droeg als titel: *Il cattolico istruito nella sua religione. Trattenimenti di un padre di famiglia co'suoi figliuoli* (De katholieke, onderwezen in zijn godsdienst. Gesprekken van een huisvader met zijn kinderen). Op de achterflap lees ik dat het boekje 20 centiem kostte. Als je 50 exemplaren afnam (zoals bv. pastoors die het verdeelden in hun parochie), kon je het krijgen voor 8 centiem per stuk.

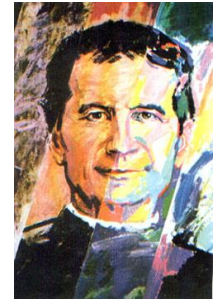
Don Bosco had al eerder het plan opgevat om te reageren tegen een in 1849 verschenen boek van Amedeo Bert waarin de auteur stelde dat de Waldensen volgens de principes van de eerste Kerk in feite de echte katholieken waren. Omdat zij zich echter distantieerden van de katholieke traditie en van het gezag van de paus kon Don Bosco daar niet mee leven en besloot hij de 'dwaalleer' van de Waldensen te weerleggen en het ware geloof te verdedigen. In zijn ogen betekenden de Waldensen een groot gevaar voor de katholieke Kerk in Turijn en voor zijn jongens. Het eerste nummer van de *Letture cattoliche* was dus meteen zeer apologetisch. De eerste 111 bladzijden kregen een vervolg in verscheidene nummers van dezelfde jaargang, zodat *Il cattolico istruito* uiteindelijk bijna 500 bladzijden zou tellen.

Als stijlfiguur hanteerde Don Bosco een herkenbaar gezinstafereel: een vader die in eenvoudige woorden op de vragen van zijn kinderen antwoordt en zo in korte gesprekjes/hoofdstukjes een aantal geloofsthema's uitlegt. Uiteraard was de vader de woordvoerder van wat Don Bosco zelf wilde meegeven aan zijn lezers.

In *Il cattolico istruito* stonden maar liefst 390 verwijzingen naar de Bijbel, met als meest geciteerde passage Mt. 16,18-19 over het leiderschap van Petrus (zie bijdrage 27). Een ander vaak terugkerend vers was Joh. 10,16 waar sprake is van Christus als herder van de ene kudde.

Het boekje is niet meer van deze tijd en toch heeft de stijl iets dat uitnodigt om te blijven lezen. In de dialogen proef je de liefde van Don Bosco voor God die ons het leven heeft gegeven en die ons zo graag ziet dat Hij ons door zijn zoon Jezus Christus heeft verlost. Tevens voel je de zorg om zijn jongens een stevig fundament mee te geven op geloofsvlak: een dimensie die bepalend is voor het bereiken van zijn opvoedingsdoel, namelijk het vormen van eerlijke burgers én goede christenen.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Getuigen van evangelische radicaliteit

Het 27ste algemeen kapittel van de salesianen is van start gegaan op zaterdag 22 februari 2014. In de Constituties van onze congregatie (nr. 146) staat: "Het algemeen kapittel is het voornaamste teken van eenheid van de Congregatie in al haar verscheidenheid. Het is een broederlijk treffen waarin de Salesianen zich gemeenschappelijk bezinnen om trouw te blijven aan het **evangelie** en aan het charisma van de Stichter en voeling te houden met de noden van tijd en plaats." Het is tevens de bevoegdheid van het algemeen kapittel om de algemene overste en de hoofdraad te verkiezen voor de komende zes jaar. Aangezien Don Pascual Chávez, de huidige algemene overste en 9de opvolger van Don Bosco, na twee termijnen van zes jaar niet herverkiesbaar is, zal op het einde van dit AK een nieuwe algemene overste gekozen worden.

Gedurende 2 maanden zullen de 220 kapittelleden, die de salesiaanse aanwezigheid in 132 landen vertegenwoordigen, werken rond het thema '**Getuigen van evangelische radicaliteit**'. Radicaliteit verwijst in dit geval naar het Latijnse woord *radix*, wat *wortel* betekent. In zijn voorbereidende brief schreef Don Pascual Chávez: "Als ons leven en ons werken geen diepe wortels heeft in het evangelie, wijkt het fundamenteel af van de oorspronkelijke visie van Don Bosco en dreigt het te verzanden in activisme."

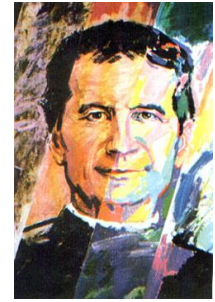
Het allereerste kapittel van de salesiaanse congregatie vond plaats in 1877 in Lanzo Torinese (drie jaar na de definitieve goedkeuring van de Constituties van onze congregatie). Er waren toen 23 deelnemers. De eerste kapittels vonden om de drie jaar plaats (dit bleef zo tot 1904) en duurden vaak slechts enkele dagen. Tijdens het leven van Don Bosco waren er vier algemene kapittels. Toen hij het eerste kapittel opende, zei hij het volgende: "De goddelijke Verlosser zegt in het heilig Evangelie dat waar er twee of drie in Zijn naam samen zijn, Hij zelf in hun midden is. Wij hebben geen ander doel met deze bijeenkomst dan de eer van God en het heil van de zielen, gered door het kostbaar bloed van Jezus Christus. We kunnen er dus zeker van zijn dat de Heer in ons midden zal zijn ..."

Algemene kapittels moeten vaak ook heel wat praktische (bestuurs)zaken regelen, maar als een rode draad lopen Christus en de evangelische boodschap doorheen de geschiedenis van de kapittels van de salesiaanse congregatie. Het moge dé inspiratiebron zijn en blijven van alle salesianen, maar ook van iedereen die zich engageert in het wereldwijde werk van Don Bosco.

Wilfried Wambeke

Getuigen van evangelische radicaliteit
Algemeen Kapittel

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Bekeer u en geloof in het evangelie

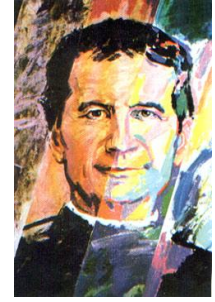
Volgende woensdag begint de veertigdagentijd. In de *Memorie Biografiche* lezen we dat Don Bosco op de dagen voor Aswoensdag in het Oratorio een bijzonder boeiend programma aanbood waar de jongens massaal op af kwamen. Er was van alles te beleven en het mocht 's avonds ook wat langer duren dan anders. Het eten was tijdens die dagen extra goed verzorgd, maar er waren evenzeer heel aangename en inspirerende catechesemomenten, waarbij Don Bosco en Don Borel in een speelse dialoogvorm allerlei al dan niet Bijbelse verhalen brachten. Daarmee slaagde Don Bosco er in de jongens weg te houden van de moreel weinig hoogstaande taferelen tijdens de carnavalsviering in de stad Turijn en hen op het goede pad te houden.

Op 'Aswoensdag' kunnen gelovigen een kruisje van as op hun voorhoofd laten tekenen. Daarbij zegde de priester doorgaans 'Gedenk, o mens, dat je stof bent en tot stof zult weerkeren'. Dat waren ook de woorden die Don Bosco gebruikte als hij zijn jongens het askruisje gaf. Naar aanleiding van deze zin uit Genesis (3,19) die God tot Adam richtte na de zondeval, schreef Don Bosco ondermeer in *Il mese di Maggio* over de vergankelijkheid van dit leven, máár tegelijkertijd benutte hij dit meteen als een kans om te schrijven over de eindeloze barmhartigheid van God door de belofte van de komst van Christus, de Verlosser. Vanaf het begin van de veertigdagentijd was daarmee het perspectief van Pasen reeds aanwezig.

Meer gebruikelijk bij het geven van het askruisje is tegenwoordig de formulering: 'Bekeer u een geloof in het evangelie'. Ook deze woorden uit Marcus (1,15) vinden we terug bij Don Bosco. Hij legde ze in de mond van paus Alexander I die volgens de legende met deze woorden een grote groep gevangenen opriep om zich te laten dopen en Christus te volgen.

De veertigdagentijd (van Aswoensdag tot Pasen tellen we 46 dagen, maar de 6 zondagen worden niet als vastendagen meegeteld) is inderdaad bedoeld als een tijd bezinning en bekering met als doel: Christus meer van nabij te volgen. Bij Don Bosco kreeg dit concreet gestalte in een goed voorbereide reeks catecheselessen tijdens de vastentijd als voorbereiding op het verrijzenisfeest, maar ook in de oproep tot een sobere levensstijl. In onze tijd is de religieuze dimensie van de vastentijd in verdrukking geraakt en beperken we ons meestal tot het organiseren van allerlei solidariteitsacties. Op zich zijn die acties uiteraard vaak schitterende initiatieven, maar voor christenen mogen ze ook een paasperspectief krijgen: de overwinning van het leven op de dood en op alles wat kleine en arme mensen belemmert om ten volle mens te zijn. Paus Franciscus zegt in zijn eerste vastenboodschap als paus dat juist in die solidariteit met de meest behoeftigen het gelaat van Christus zichtbaar wordt. Hij roept daarom alle christenen op om de strijd aan te binden tegen de oorzaken van ellende, zoals mensenrechtenschendingen, discriminatie en uitbuiting. Onze gewetens, zo gaat hij verder, moeten daarom bekeerd worden tot gerechtigheid, gelijkheid, eenvoud en delen, in navolging van Jezus Christus.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Op de proef gesteld

Op de eerste zondag van de veertigdagentijd lezen we Matteus 4,1-11: de passage waar Jezus na 40 dagen vasten in de woestijn tot drie maal toe op de proef gesteld wordt door de duivel. Ook in de tijd van Don Bosco werd diezelfde evangelietekst voorgelezen bij het begin van de vasten.

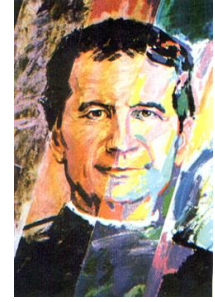
In feite gaat het over de vraag, zowel toen voor Jezus als nu voor ons als gedoopten, of wij al dan niet gehoor willen geven aan de roeping die we van God ontvangen hebben om ons door Hem te laten inspireren en om mee te werken aan zijn Rijk van gerechtigheid en vrede voor alle mensen. Onze overtuiging dat God daarvoor rekent op de bijdrage van ieder van ons wordt menigmaal in vraag gesteld en beproefd. Voor Jezus was dat niet anders: juist op het ogenblik dat Hij kwetsbaar is (na 40 dagen vasten) wordt Hij onderworpen aan de bekoring om zijn eigen weg te gaan en zich af te wenden van de weg waartoe zijn hemelse Vader Hem geroepen heeft. Het moet voor de duivel bijzonder frustrerend geweest zijn dat Jezus uitgerekend op die momenten van beproeving de hulp inroept van zijn Vader.

Zoals Don Bosco vaker deed, wendde hij deze verzen uit het evangelie aan voor zijn pedagogisch-pastorale doeleinden. Als we inzoomen op wat hij daarover schreef, zien we vooreerst dat hij zijn lezerspubliek motiveerde om te vasten, want dat deed Jezus ook. Hij onderstreepte, ondermeer in de *Storia Sacra*, dat de mens niet leeft van brood alleen - en daarmee nam hij de woorden over die Jezus richtte tot de duivel - maar van het woord van God. We zijn immers geschapen, zo ging hij verder, om God te dienen en niet om ons te laten leiden door de macht van het kwade. Je kon die oproep ook vinden op de muren onder de portieken van het Oratorio, zowel in het Latijn als in het Italiaans: 'Ge zult de Heer uw God aanbidden en alleen Hem dienen'.

In zijn *Mese di maggio* schreef Don Bosco dat we alles in het werk moeten stellen om in dienst van God te staan, hoewel ons leven vaak gericht is op andere doelen: bezittingen, eer, aanzien. Uit de felle reactie van Don Bosco werd voor zijn jongens en zijn lezers duidelijk dat gelovige mensen zich iets wijsmaakten als ze dachten dat het uiteindelijke doel van dit leven bezit en macht en aanzien was: dat waren nu precies de dingen die de duivel aan Jezus wilde schenken in ruil voor het afwijzen van de liefde van God.

Een voor velen vertrouwd gebed is het Onzevader. Daarin bidden we telkens: '... en leid ons niet in bekoring, maar verlos van het kwade'. Wat betekenen deze woorden voor mij, in het bijzonder in deze veertigdagentijd? Over deze woorden schreef Don Bosco dat, als we kunnen weerstaan aan de vele dingen die misschien wel aantrekkelijk lijken maar niet bijdragen tot het echte geluk, we uiteindelijk zullen kunnen genieten van het eeuwige geluk dat God voor ons heeft voorzien.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Heilige Jozef

Op 19 maart vieren we het feest van Sint-Jozef. Deze heilige, vaderfiguur en arbeider, kreeg een belangrijke plaats in het leven van Don Bosco. Het is dan ook niet moeilijk om talloze verwijzingen te vinden naar Sint-Jozef. Op de zeven zondagen die aan het feest vooraf gingen, werd 19 maart al voorbereid met de jongens van het Oratorio. In het reglement voor de huizen van de salesianen stond hij vermeld als één van de speciale beschermers van elk huis. In 1859 richtte Don Bosco de 'Compagnie van de heilige Jozef' op, bedoeld voor de vakjongens en de jonge arbeiders met het oog op de ontwikkeling van hun spiritueel leven. Uiteraard was Don Bosco er blij om dat Sint-Jozef in 1870 door paus Pius IX uitgeroepen werd tot patroon van de universele Kerk. Enkele jaren later werd Sint-Jozef, evenals Onze-Lieve-Vrouw en Franciscus van Sales, vermeld als beschermheilige in de Constituties van de salesianen zoals ze verspreid werden in 1875.

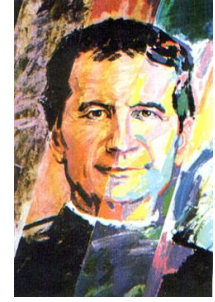
Don Bosco publiceerde in 1867 een boekje van 112 bladzijden over het leven van de heilige Jozef. In dit werkje, waarvan de auteur niet vermeld wordt, vond Fausto Perrenchio 60 verwijzingen naar de Bijbel: vooral naar Matteüs 1,16-25 en naar het tweede hoofdstuk van Lucas. In zijn commentaren bij die Bijbelpassages legde Don Bosco volgende accenten: God vertrouwde de zorg voor zijn Zoon toe aan een eenvoudige en rechtvaardige arbeider; Jozef was de eerste mens die God mocht eren toen Hij Mens werd; hij leed er onder dat Jezus in zulke armoedige omstandigheden moest geboren worden; samen met Maria was hij een voorbeeld voor alle ouders.

Het zal zeker geen toeval zijn dat Don Bosco, met een groot schilderij bij één van de zijaltaren (zie afbeelding), een belangrijke plaats gaf aan Sint-Jozef in de basiliek van Maria Hulp der Christenen in Valdocco. Terwijl Sint-Jozef in die tijd nog vaak afgebeeld werd op zijn sterfbed of tijdens het werk, werd hij hier in beeld gebracht als vaderfiguur: niet Maria, maar Jozef heeft het kind Jezus op de arm. Het was voor de jongens van het Oratorio, die in veel gevallen door hun ouders aan hun lot overgelaten waren, een voortdurende oproep om later, als ze zelf een gezin zouden hebben, hun eigen kinderen met veel liefde te omringen en een voorbeeld te nemen aan de zorg van Jozef voor zijn gezin.

In de media wordt momenteel stilgestaan bij de eerste verjaardag van de verkiezing op 13 maart 2013 van Jorge Bergoglio (gedoopt door een salesiaan en oud-leerling van de Don Boscoschool van Ramos Mejía in Argentinië) tot paus. De plechtige aanstelling van paus Franciscus gebeurde enkele dagen later: op 19 maart 2013, de feestdag van Sint-Jozef. In zijn homilie zei hij bijzonder blij te zijn dat zijn aanstelling gebeurde op deze feestdag. Hij zei ondermeer: "Echte macht is dienstbaarheid en dat geldt ook voor de paus, die zich moet laten inspireren door de concrete en trouwe dienstbaarheid van de Heilige Jozef. Zoals hij moet hij zijn armen openen om heel het volk van God te beschermen en met tederheid de hele mensheid te omarmen."

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Jezus, bron van levend water

Op deze derde zondag in de veertigdagentijd lezen we uit het vierde hoofdstuk van het evangelie volgens Johannes over de Samaritaanse vrouw bij de Jakobsbron van Sichar. Vermoeid ging Jezus bij de bron zitten toen er een Samaritaanse water kwam putten. Jezus vroeg haar wat te drinken, maar ze vond het vreemd dat een Jood haar deze vraag stelde aangezien Joden en Samaritanen niet met elkaar omgaan. Jezus antwoordde haar: "Als u wist wat God wil geven, en wie het is die u om water vraagt, zou u hem erom vragen en dan zou hij u **levend water** geven.' Nu was de vrouw helemaal verbaasd: die man had immers geen emmer bij om water te putten. 'Iedereen die dit water drinkt zal weer dorst krijgen,' antwoordde Jezus, 'maar wie het water drinkt dat ik hem geef, zal nooit meer dorst krijgen. Het water dat ik geef, zal in hem een bron worden waaruit water opwelt dat **eeuwig leven** geeft.'

Bij Don Bosco vinden we deze gedachte terug in zijn boek *Il cattolico provveduto*, geformuleerd in een gebed voor de overledenen: 'Jezus, goddelijke Verlosser, U bent dit levend water dat leidt naar eeuwig leven. Vervul uw belofte en houd hen (de overledenen) niet ver van U verwijderd.'

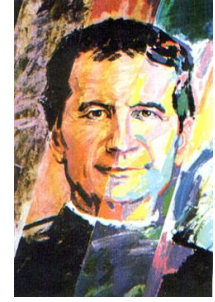
De Samaritaanse in het verhaal volgens Johannes had het nog niet begrepen. Ze wilde wel van dat 'levend water', want dan hoefde ze nooit meer naar de bron te komen, maar ze had niet door dat Jezus zichzelf bedoelde als bron van levend water. Geduldig zette Jezus het gesprek verder. Hij maakte haar duidelijk dat ze in haar leven al van alles geprobeerd had om het geluk te vinden, maar dat dit telkens van voorbijgaande aard bleek te zijn. Pas als ze zou luisteren naar zijn Woord en daarnaar zou handelen, zou ze een Bron van Leven ontdekken die eeuwigheidswaarde heeft.

Niet toevallig komt in de eerste lezing van deze zondag (Exodus 17,3-7) eveneens een bron van water ter sprake. Het Joodse volk leed dorst in de onmetelijke woestijn, tot Mozes zich in gebed tot de Heer richtte en water uit de rots liet stromen zodat het volk zich kon laven. Over dit water schreef Don Bosco, verwijzend naar het verhaal van Mozes, dat het helder en eeuwigdurend was. Elders noemde hij het buitengewoon fris en zeer helder.

Volgens de Memorie Biografiche (deel 9) werd Don Bosco op bijzondere wijze aangesproken door dit verhaal over Mozes. Hij zou er namelijk van gedroomd hebben om in Valdocco op het plein voor de basiliek van Maria Hulp een standbeeld op te richten (dit idee werd nooit gerealiseerd) dat Mozes voorstelde die op een rots sloeg en waaruit water zou stromen.

Is de boodschap van het evangelie voor mij werkelijk een bron van leven? In verscheidene van zijn geschriften, bv. *Het leven van de jonge Domenico Savio*, noemde Don Bosco het Woord van God de 'gids' om naar te leven, de bron. Dat Woord van God moge binnenstromen tot in het diepste van ons wezen opdat aan onze manier van leven te zien zou zijn dat Gods Woord ons leven richt.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Heiligverklaring van Don Bosco op Pasen, 1 april 1934

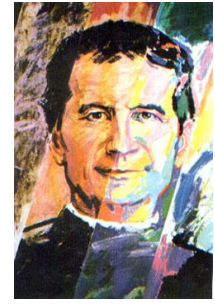
In 2014 is het precies 80 jaar geleden dat Don Bosco heilig verklaard werd, op 1 april 1934. Dit gebeurde op Pasen, wat zeer ongebruikelijk is, maar het was de wens van paus Pius XI die in 1883 als jonge priester Don Bosco persoonlijk ontmoet had en toen zeer onder de indruk was. Aan het moment van de heiligverklaring gingen vele jaren van studie en onderzoek vooraf: het proces werd opgestart op 3 juni 1890, amper twee en een half jaar na de dood van Don Bosco. Omdat de Kerk het risico niet kan lopen iemand heilig te verklaren die dit niet waardig is, wordt het leven van een kandidaat-heilige gereconstrueerd en grondig onderzocht. Uiteindelijk leidde dit tot de zaligverklaring van Don Bosco op 2 juni 1929 en de heiligverklaring in 1934.

Voor de samenstelling van de eucharistie die vanaf dan jaarlijks op 31 januari, de sterfdatum van de 'heilige' Johannes Bosco zou gevierd worden, werd een groep salesianen samengeroepen, zo leren we uit een boek van Bruno Martelossi. Men was het snel eens over de evangelielezing: het zou de passage worden uit Matteüs waar Jezus de kinderen tot voorbeeld stelde (Mt 18,1-6.10). Als eerste lezing koos men voor een eveneens heel toepasselijke tekst uit het 34ste hoofdstuk van de profeet Ezechiël over de zorg van de herder voor zijn schapen. De keuze van de tweede lezing bracht een boeiende gedachtewisseling op gang tussen Don Vismara en Don Caviglia. Op het voorstel van Don Vismara om de hymne aan de liefde van St.-Paulus te kiezen (1 Kor 13) gaf Don Caviglia de bedenking dat deze tekst van toepassing was voor zowat iedere heilige. Uiteindelijk werd gekozen voor de passage die Don Caviglia voorstelde uit de brief van St.-Paulus aan de christenen van Filippi (Fil 4,4-9). Het zijn woorden van Paulus, maar je zou ze ook kunnen lezen en blijven herlezen als een persoonlijke boodschap van Don Bosco voor ieder van ons!

*Verheug u in de Heer te allen tijde. Nog eens: verheug u!
Uw vriendelijkheid moet bij alle mensen bekend zijn. De Heer is nabij. Wees onbezorgd!
Laat uw wensen bij God bekend worden in gebed en smeking, en nooit zonder dankzegging.
En de vrede van God, die alle begrip te boven gaat,
zal uw harten en uw gedachten behoeden in Christus Jezus.
Tenslotte, broeders en zusters, houd uw aandacht gevestigd op al wat waar is, al wat edel is,
wat rechtvaardig is en rein, beminnelijk en aantrekkelijk, op al wat deugd heet en lof verdient.
En breng in praktijk wat u geleerd is en overgeleverd, en wat gij van mij hebt gehoord en gezien.
Dan zal de God van vrede met u zijn.*

In de geschriften van Don Bosco zelf vinden we nagenoeg geen verwijzingen naar de eerste en de tweede lezing die op zijn feestdag voorgelezen worden. Daarentegen verwees hij ontelbare keren naar de passage uit het evangelie volgens Matteüs. Vooral vers 5, waar Jezus zegt: 'Wie in Mijn naam zulk een kind opneemt, neemt Mij op', was hem dierbaar. We vinden het ondermeer in zijn *Storia Sacra* en in zijn gebedenboek *Il Giovane provveduto*, maar het stond ook op de voorpagina van het allereerste nummer van het tijdschrift *Bollettino salesiano* dat verscheen vanaf 1877.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Wie in Mij gelooft, zal leven, ook wanneer hij sterft (Joh 11,25b)

Niet toevallig luisteren we twee weken voor Pasen naar het verhaal van Lazarus (deze naam betekent: 'God helpt') die door Jezus uit de dood werd opgewekt. Met de Goede Week in het vooruitzicht is daarmee het thema van de verrijzenis reeds als een belofte aanwezig.

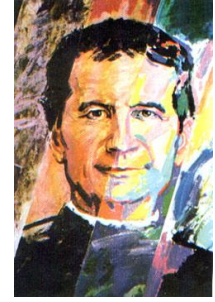
In zijn *Kerkgeschiedenis* besteedde Don Bosco uitgebreid aandacht aan de opwekking van Lazarus en vermeldde dit verhaal als één van de wonderen die het meeste indruk maakte op het volk. Trouw aan het verhaal uit het evangelie van Johannes beschreef Don Bosco de vriendschap tussen Jezus en Lazarus en stelde deze als voorbeeld voor iedere goede christen. Door te verwijzen naar het verdriet en de tranen van Jezus bij het overlijden van zijn dierbare vriend kon hij bovendien een heel menselijke kant van Jezus laten zien. Louter menselijk gesproken was er geen uitkomst meer: Lazarus was al vier dagen gestorven. Zijn zussen Martha en Maria hadden wel het vermoeden dat er op de één of andere manier op het einde van de tijden een opstanding zou zijn uit de dood, maar ze begrepen (nog) niet wat Jezus bedoelde met de woorden: 'Ik ben de verrijzenis en het leven. Wie in Mij gelooft, mag dan wel sterven, toch zal hij leven'. Pas toen Lazarus, na een gebed van Jezus, te voorschijn kwam, zo staat er, 'gingen velen in Hem geloven' (Joh 11,45).

Op verscheidene plaatsen, bijvoorbeeld in zijn boek *Il Cattolico istruito*, schreef Don Bosco dat dit wonder inging tegen de wetten van de natuur en dat het alleen te begrijpen was als het werk van God. Hij noemde het tevens een bewijs van de goddelijkheid van Jezus Christus, want alleen God is het Leven, dat sterker is dan de dood.

Opvallend is de manier waarop Don Bosco dit verhaal actualiseerde. God blijft doorwerken in de geschiedenis, aldus Don Bosco, en brengt nog steeds vele spirituele vormen van verrijzenis tot stand: telkens wanneer mensen zich herpakken of wanneer ze tot inkeer komen en afstand nemen van houdingen die meer levensbedreigend dan levengevend zijn.

Om deze bijdrage af te sluiten nog dit: we weten ondertussen dat Don Bosco de Bijbelse verhalen dicht bij zijn jongeren kon brengen. Door een duidelijk accent te geven aan alle verhalen uit het evangelie waarin sprake was van jonge mensen slaagde hij er in hen te overtuigen dat Jezus vooral voor hen gekomen was. Zo verwees hij graag naar de kinderen die door Jezus gezegend werden, naar de apostelen die jonge mensen waren, naar de zoon van de weduwe uit Naïm en het dochttertje van Jairus die tot leven gewekt werden. Ook over Lazarus meende Don Bosco te weten dat hij nog jong was: hoogstens een leeftijdsgenoot van Jezus, een kameraad uit zijn jeugdijaren. Het deed Don Bosco besluiten dat de verhalen waarin mensen tot leven worden gewekt telkens over jonge mensen gingen, als bewijs dat Jezus vooral de jongeren tot doelgroep had: een oproep voor iedere jonge mens om ontvankelijk te zijn voor deze liefdevolle aandacht van Godswege en voor een eeuwig toekomstperspectief, want God laat mensen nooit in de steek.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Gezegend Hij die komt in de naam van de Heer! (Mt 21,9)

Een week voor Pasen vieren we **Palmzondag**. De liturgie van deze zondag heeft twee aspecten: de intocht van Jezus in Jeruzalem en de gedachtenis van Zijn lijden. Het passieverhaal dat we vandaag beluisteren, werd tot aan het tweede Vaticaans Concilie voorgelezen op de vijfde zondag van de veertigdagentijd, de zogenaamde Passiezondag. Ook in Don Bosco's tijd was dit dus zo.

We weten ondertussen dat Don Bosco graag met de nodige details een zekere spanning opbouwde wanneer hij de Bijbelse verhalen navertelde, zodat zijn jongens geboeid luisterden en zich een levendig beeld konden vormen van de gebeurtenissen. Voor het verhaal van de blijde intocht in Jeruzalem was dat niet anders. De verwijzingen die we vinden in de geschriften van Don Bosco gaan telkens over hetzelfde vers 9: 'Hosanna, de Zoon van David. Gezegend is Hij die komt in de naam van de Heer. Hosanna in de hoogste hemel.' Het was de lofprijzing van het volk dat toen nog niet kon vermoeden dat Jezus slechts enkele dagen later aan het kruis zou sterven. Don Bosco paste deze verzen graag toe op paus Pius IX die bij zijn verkiezing in 1846 met gejubel onthaald werd, maar in 1848 als gevolg van de politieke omwentelingen in Italië misprezen en opgesloten werd.

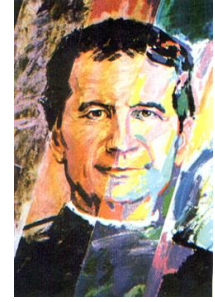
Een uitdrukking die voortdurend terugkomt in wat Don Bosco zegde en schreef en die we ook in veel van zijn brieven aantreffen, is: 'in nomine Domine' (in de naam van de Heer), uit datzelfde vers 9. Alles wat hij deed en zegde, deed hij niet in eigen naam, maar in naam van Hem door wie hij zich gezonden wist. Zijn lezers nodigde hij uit om met diezelfde houding in het leven te staan.

Aan het begin van de **Goede Week** willen we ook even stilstaan bij het tweede aspect van de liturgie van Palmzondag, namelijk het lijdensverhaal (Mt 26 en 27) dat als evangelie gelezen wordt. De zelfgave van de Heer - om onze redding - was een thema dat Don Bosco bijzonder dierbaar was. We moeten dan ook weinig moeite doen om in Don Bosco's geschriften een veelvoud aan verwijzingen te vinden naar deze hoofdstukken uit het evangelie. We kunnen in deze bijdrage onmogelijk ingaan op alle elementen uit het lijdensverhaal, maar uit het overzicht van de verzen die Don Bosco citeerde, willen we toch een tweetal accenten laten oplichten.

Vooreerst zal het niemand verbazen dat Don Bosco vaak verwees naar het Laatste Avondmaal (dat we gedenken op Witte Donderdag), aangezien hij de eucharistieviering zag als een onmisbare schakel in de integrale opvoeding die hij zijn jongens bood. Hij beschreef de eucharistie onder andere als het meest hartstochtelijke teken van Jezus' liefdevolle zelfgave: een teken dat zich telkens opnieuw herhaalt wanneer we Hem mogen ontvangen in de communie.

Die zelfgave bereikte een hoogtepunt toen Jezus stierf aan het kruis. Dat is meteen het tweede accent dat Don Bosco aangaf: we gedenken op Goede Vrijdag dat Hij uit liefde voor ons zijn leven gaf en lijden en dood doorstond om te kunnen verrijzen en ons te laten delen in die verrijzenis.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Hij is niet hier: Hij is tot leven gewekt, zoals Hij gezegd heeft (Mt 28,6)

Hoewel Kerstmis in onze streken meer gevierd wordt, is Pasen inhoudelijk veel belangrijker: in de paasnacht vieren we met grote vreugde en dankbaarheid de verrijzenis van Jezus Christus, dé kern van ons christelijk geloof. Dit feest gaat terug op het joodse paasfeest dat ontstond als een bevrijdingsfeest: men vierde de doortocht door de Rode Zee, de uittocht uit de slavernij in Egypte naar een nieuwe toekomst in het Beloofde Land. Volgens Paulus kreeg het joodse paasfeest voor christenen echter een nieuwe inhoud en betekenis: de overwinning van Jezus op de dood. Dit 'mysterie' (want naar menselijke normen ondoorgroendelijk) van de opstanding uit de doden is revolutionair: we geloven dat het onmogelijke niet langer onmogelijk is. Ook al blijft de dood een realiteit, ze heeft niet meer het laatste woord. Het is geen eindpunt meer: wie sterft, wordt opgenomen in de oneindige liefde van God die, dankzij de verrijzenis van Jezus Christus, het leven optilt over de dood heen en het voltooit. Geloven in een leven ná de dood is een onuitputtelijke bron van hoop, die bovendien ook zin en betekenis geeft aan het leven vóór de dood: het overstijgt elke zinloosheid en leegte.

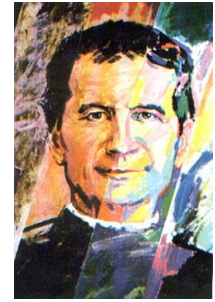

Het verrijzenisverhaal staat in de vier evangeliën: Mt 28,1-7; Mc 16,1-8; Lc 24,1-12; Joh 20,1-9. Ten tijde van Don Bosco werd in de paasnacht voorgelezen uit Matteus en op paasdag uit Marcus. Nu leest men in de paasnacht afwisselend Matteus, Marcus en Lucas (naargelang de A-, B- of C-cyclus) en op paasdag Johannes. In de geschriften van Don Bosco vinden we verscheidene verwijzingen naar het verrijzenisverhaal. In wat volgt, geven we enkele opvallende accenten. Het feit dat Jezus pas op de derde dag verrees, was voor Don Bosco het bewijs dat Hij werkelijk gestorven was. De verrijzenis kon alleen maar plaatsvinden omdat dit de wil van God was. Ook schreef Don Bosco dat de verrijzenis van Christus de vernietiging van de dood betekende en dat Hij ons daardoor het leven gegeven heeft. Daarom noemde Don Bosco de verrijzenis dé centrale gebeurtenis van de geschiedenis van de mensheid (cfr. *Het leven van de heilige Petrus*).

Uiteraard was Pasen jaarlijks een feestelijke dag in het Oratorio in Turijn. Don Bosco bereidde zijn jongens goed voor tijdens de vasten, zodat ze bewust 'hun Pasen konden houden' met de sacramenten van biecht en communie: momenten van intense ontmoeting met de Verrezen Christus.

Een paasfeest dat Don Bosco altijd zou bijblijven, was dat van 1858. Voor het eerst in zijn leven bezocht hij Rome, samen met Michele Rua. Ze bleven er zowat twee maanden en genoten van alles wat ze bezochten en meemaakten. Op Pasen was Don Bosco in het gezelschap van een kardinaal en een bisschop op het balkon verzeild geraakt van waar de paus zijn zegen 'Urbi et Orbi' zou geven, aldus de *Memorie Biografiche*. Don Bosco beschreef later de enorme mensenzee die hij van op het balkon aanschouwde op het Sint-Pietersplein: onvergetelijke momenten voor hem!

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Christus, de Verlosser: centrum van Don Bosco's spiritualiteit

Na het vieren van de verrijzenis op Pasen willen we in deze bijdrage even stilstaan bij de kern van Don Bosco's spiritualiteit: Christus als centrum van het evangelie. Vaak omschreef Don Bosco Jezus Christus als Verlosser, Redder, goddelijke Meester of Voorbeeld om na te volgen. Deze termen laten al iets vermoeden over het beeld dat Don Bosco had van Diegene die zijn leven bepaalde.

Don Bosco situeerde Christus graag in de geschiedenis van het Oude naar het Nieuwe Testament. Hij was de **Messias** die door de profeten was aangekondigd, de Verlosser die in de profetieën beloofd werd als de vervulling van het oude Verbond tussen God en mens. Tevens beklemtoonde Don Bosco de **goddelijkheid** van Jezus Christus door te verwijzen naar Bijbelteksten waarin dit aan bod kwam, zoals bijvoorbeeld het allereerste vers van het evangelie van Johannes: "In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God." Uit het vervolg van de tekst bij Johannes blijkt dat met 'het Woord' Jezus Christus bedoeld wordt.

Naast de goddelijkheid van Christus beklemtoonde Don Bosco ook diens **menselijkheid**. Voor Don Bosco was de menswording een teken van de nederigheid en de nabijheid van God. Don Bosco verantwoordde dat Christus aanwezig was in iedere mens, in het bijzonder in de armsten en de kleinsten. Wie Christus als tochtgenoot had, hoefde niets te vrezen, zo schreef hij.

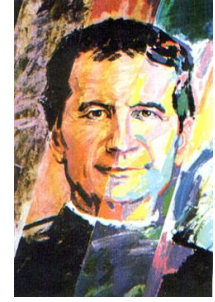
Een belangrijk element in de beeldvorming van Don Bosco over de menselijkheid van Christus was het lijdensverhaal. Zijn goddelijkheid werd dan weer onderstreept door het feit van de **verrijzenis**, die door Jezus zelf was aangekondigd. Don Bosco gaf aan dat de verrijzenis niet gemakkelijk te begrijpen is, maar dat het hoe dan ook dé centrale gebeurtenis van de geschiedenis is.

De omschrijvingen '**Verlosser**' en '**Redder**' moeten dan ook vanuit dat oogpunt gezien worden: Hij is niet verrezen voor zichzelf, maar omwille van ieder van ons, opdat we tot geloof zouden komen in Hem en in het eeuwig leven. Daarin heeft de mens zelf, aldus Don Bosco, ook een eigen verantwoordelijkheid, ondermeer verwijzend naar Mt 6,33 (zoek eerst het Rijk van God).

'Goddelijke **Meester**' is een andere aanspreektitel die Don Bosco graag gebruikte, zeker wanneer Jezus de mensen toesprak of zich persoonlijk met hen onderhield. Jezus vertelde niet zomaar wat: Hij verkondigde het 'Woord van God', door Don Bosco omschreven als de 'waarheid'. Als je aan Don Bosco zou gevraagd hebben wie de hoogste overste was van de salesianen, dan zou hij zeker geantwoord hebben dat Jezus Christus 'onze Meester' is.

Ten slotte sprak Don Bosco over Jezus als '**Voorbeeld**' van christelijk leven. Dit zag hij kernachtig uitgedrukt in Joh 13,15 (bij de voetwassing, teken bij uitstek van dienstbaarheid), waar Jezus zegt: "Ik heb jullie het voorbeeld gegeven: je moet doen zoals Ik voor jullie heb gedaan".

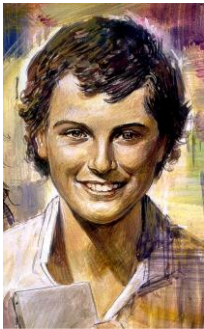
Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

6 mei: feestdag van de heilige Domenico Savio

In zijn *Letture Cattoliche* publiceerde Don Bosco in 1859 een levensbeschrijving van Domenico Savio (1842-1857). Deze jongen was, ondermeer om gezondheidsredenen, op 12-jarige leeftijd bij Don Bosco in Valdocco aangekomen. Amper drie jaar later overleed hij. Ondanks zijn kleine, tengerere gestalte had hij een sterke persoonlijkheid. In de korte tijd die hij in het Oratorio doorbracht, had hij een uitzonderlijk positieve invloed op zijn kameraden. Dat hij een zeer gelovige jongen was, bleef ook voor Mamma Margherita, de moeder van Don Bosco, niet onopgemerkt. 'Je hebt hier veel uitzonderlijk goede jongens' zei ze tot haar zoon, 'maar geen enkele van hen kan Domenico overtreffen'. Zijn heiligverklaring op 12 juni 1954 had daar uiteraard mee te maken.

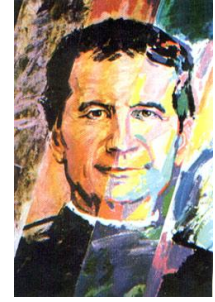
Deze ene bladzijde laat niet toe om op gedetailleerde wijze het leven van Domenico te vertellen of de pedagogische relatie met Don Bosco uit te werken (want ook Don Bosco is als opvoeder een hoofdpersonage in deze biografie). Toch willen we over Domenico minstens gezegd hebben dat hij leefde vanuit een passie op spiritueel vlak: de passie om dicht bij God én dicht bij de jongeren uit zijn omgeving te zijn. Je zou zijn hele leven kunnen typeren met de troostende woorden uit psalm 100 die hij, aldus Don Bosco, richtte tot zijn doodzieke kameraad Camillo Gavio: 'Servite Domino in laetitia' (Dien de Heer met vreugde).

Don Bosco zag zijn opvoedingsdoelen alleszins op unieke wijze gerealiseerd in Domenico Savio. Deze voorbeeldige jongen wist het goddelijke en het menselijke te verenigen zoals Don Bosco het graag wilde en zoals hij het ook droomde voor zoveel andere jongeren. Daarom schreef hij deze biografie op de eerste plaats voor jonge mensen. De eerste woorden van het 140 pagina's tellende boekje zijn trouwens: 'Giovani carissimi' (Dierbare jongeren).

In deze biografie telde Fausto Perrenchio zowat 65 Bijbelcitataten. Wat me hierbij opviel, is dat ze overwegend uit de brieven van Paulus komen. Het zijn vooral verzen die oproepen tot een deugdzaam christelijk leven, of - om het met een woord van Don Bosco te zeggen - verzen die uitnodigen tot 'heiligheid'. Deze heiligheid was volgens Don Bosco haalbaar voor iedere jongen want je moest het niet zoeken in buitengewone dingen, maar in het doen van het gewone op een buitengewone manier. Het kwam er op aan je in te zetten om, met Gods genade, te doen wat je moest doen en zo te beantwoorden aan datgene waartoe God jou in dit leven geroepen had.

Om te eindigen, willen we nog meegeven dat Domenico voor veel jonge lezers te 'heilig' en dus als een nagenoeg onbereikbaar voorbeeld overkwam. Ook Don Bosco beseftte dat. Daarom beschreef hij twee jaar later het leven van Michele Magone en in 1864 dat van Francesco Besucco. Vooral Michele, een aan zichzelf overgelaten jongen die op het slechte pad dreigde te raken maar net op tijd bij Don Bosco terecht kwam, was voor veel jonge lezers een meer herkenbare figuur.

Wilfried Wambeke

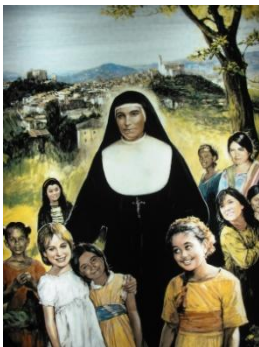

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

13 mei: feestdag van de heilige Maria Domenica Mazzarello

Op 9 mei 1837 werd Maria Domenica Mazzarello geboren in Mornese, een dorp in de Italiaanse Monferrato, op zowat 140 km van Turijn en 60 km van Genua. Als oudste van een groot gezin werd ze al snel mee ingeschakeld bij het werk in de wijngaarden. Toen ze 10 jaar oud was, werd Don Pestarino kapelaan benoemd in Mornese. Deze jonge, bewogen priester had een grote invloed op het geloofsleven van zijn parochianen. Zijn diepe innerlijke verbondenheid met God probeerde hij over te brengen op de mensen van het dorp. Graag gebruikte hij daarbij het voor zijn mensen vertrouwde beeld van de wijnstok en de ranken, waar Jezus uitlegt dat de rank geen vrucht kan dragen als ze niet verbonden is met de wijnstok, of met andere woorden: de mens is tot niet veel in staat als hij niet verbonden leeft met God.

Onder de spirituele leiding van Don Pestarino groeide Maria Domenica op tot een diepgelovige jonge vrouw die de bron van haar geloofsleven ontdekte in Christus en het evangelie. Door een zware ziekte nam haar leven op 23-jarige leeftijd een heel andere wending. Ze interpreteerde het als een teken van God, die met haar leven een andere richting uit wilde dan het stichten van een gezin en het werken in de wijngaarden. Ze begon met de opvang van weesmeisjes.

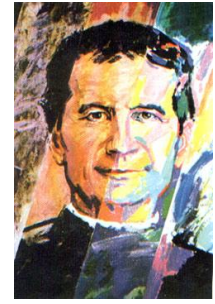

Don Pestarino leerde in die jaren Don Bosco kennen en zorgde er voor dat hij in 1864, tijdens de jaarlijkse 'herfstwandeling' met zijn jongens, Mornese bezocht. Zowel Don Bosco als Maria Domenica voelden aan dat zij met eenzelfde bezieling gekozen hadden voor het jeugdwerk. Daarom zag Don Bosco hier plots een mogelijkheid om iets te realiseren waar hij al lang van droomde: een congregatie stichten die hetzelfde werk zou doen als hij, maar dan voor de meisjes. Maria Domenica werd later erkend als 'mede-stichteres' van de 'Dochters van Maria Hulp der Christenen' (of 'Zusters van Don Bosco', zoals wij hen kortweg noemen). Deze congregatie en dit werk voor de meisjes zou bijzonder snel groeien. Maria Domenica was er de drijvende kracht achter. Helaas overleed ze al in 1881, op slechts 44-jarige leeftijd. Ze werd heilig verklaard in 1951.

Als de zusters na haar dood op zoek gingen naar een Bijbels beeld om haar te typeren, moesten ze niet ver zoeken. Zoals bij Don Bosco het beeld van de 'Goede Herder' paste, zo werd voor haar het beeld van de wijnstok en de ranken (Johannes 15,1-8) gekozen. Maria Domenica Mazzarello moet dit stukje uit het evangelie goed gekend hebben. Ze wist dat het ging om de verbondenheid tussen God en mens: een verbondenheid die onmisbaar is om vruchten voort te brengen.

Ook Don Bosco schreef over dit beeld. De passage die hij becommentarieerde in zijn geschriften was vers 5: 'Alleen wie met Mij verbonden blijft - zoals Ik met hem - draagt rijkelijk vrucht, want los van Mij kun je niets'.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Maria: een nabije gids voor Don Bosco

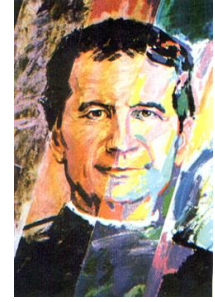
Don Bosco wordt spontaan in verband gebracht met Maria als 'Hulp van de Christenen', maar deze aansprektitel is slechts gaandeweg op de voorgrond gekomen. In de traditionele volksdevotie werd zij gewoonweg aangesproken als 'Onze-Lieve-Vrouw' of 'Moeder van God' en zo zou de kleine Giovanni haar benoemen als hij op 9-jarige leeftijd zijn toekomstdroom vertelde. Toch maakte Mamma Margherita haar kinderen ook vertrouwd met de verschillende namen die Maria toebedeeld kreeg en met de Mariafeesten die de Kerk doorheen het jaar vierde. In het gezin op de Becchi werd vaak een eenvoudig Weesgegroet of een litanie gebeden en leerden de kinderen op die manier vertrouwen op de moederlijke zorg van God die gestalte kreeg in Onze-Lieve-Vrouw.

Tijdens de eerste jaren in Turijn, de jaren 1840, liep Don Bosco met zijn jongens graag even binnen in de Consolatakerk, een bekende bedevaartskerk in het hartje van de stad waar Maria vereerd werd als de 'Consolata' of 'Troosteres'. Ze was toevlucht en bron van troost voor mensen in nood. Het allereerste Mariabeeldje dat Don Bosco kocht voor zijn Pinardikapelletje in Valdocco was trouwens deze 'Consolata'. In die jaren opende hij een kapelletje in het huis van zijn broer Giuseppe dat toegewijd werd aan Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans. Gaandeweg zien we echter (vooral in de jaren 1850 toen het dogma van de Onbevleete Ontvangenis van Maria goedgekeurd werd) dat Don Bosco steeds vaker sprak over Maria als de 'Onbevleete'. In 1858 publiceerde hij in de *Letture Cattoliche* een belangrijk boekje over de Mariadevotie met als titel '*Il mese di Maggio*' ('*De meimaand*', 192 blz.). Het was voortdurend uitverkocht en werd steeds herdrukt. Het is pas vanaf de jaren 1860 dat we Maria sterker als 'Hulp van de Christenen' op de voorgrond zien komen bij Don Bosco (daarover schrijven we volgende keer meer).

De meimaand was bedoeld als ondersteuning voor de belangrijkste volkse praktijken van Mariaverering en als eerbetoon aan de 'Onbevleete', maar als je de inhoud analyseert, was het voor Don Bosco eerder een instrument om het morele en religieuze leven van de christenen te versterken. Met een bijdrage voor iedere dag van de meimaand was het veeleer een soort spirituele reis doorheen de belangrijkste inhoud van het christelijk geloof, in een verstaanbare taal voor de gewone mensen en voor de jongens die bij hem opgevangen werden.

In het begin van dit boekje gaf Don Bosco de drie voornaamste redenen waarom hij Maria zo belangrijk vond: "Maria is het allerheiligste wezen van Gods schepping, ze is de Moeder van God en ze is onze Moeder." Het ligt voor de hand dat Don Bosco ook hier weer dit werkje aanwendde om veelvuldig naar de Bijbel te verwijzen, met maar liefst 218 citaten. Hij verwees graag naar Lucas 1,28 waar de engel zei: "Verheug u, begenadigde, de Heer is met u." Precies in die woorden zag Don Bosco dé reden om ons toe te vertrouwen aan Maria: zij was vol van genade, door God uitgekozen voor de Menswording van zijn Zoon. Ze aanvaardde spontaan deze roeping, in nederige dienstbaarheid. Van op het kruis schonk Jezus Christus haar als Moeder aan de Kerk en aan iedere mens. Voor Don Bosco zou ze heel zijn leven lang een nabije gids zijn die hem zou leiden in al wat hij deed.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Maria, Hulp van de Christenen

Het blijft een fantastische ervaring: op 24 mei - in Turijn - het feest mogen meemaken van Maria, Hulp van de Christenen. Met vele tienduzenden zijn we dan in en rond Valdocco verenigd: in de mooie vieringen, in de stemmige processie, in het samen bidden voor zovele intenties. De grote basiliek die Don Bosco tussen 1863 en 1868 bouwde ter ere van Maria Hulp, is vaak, maar zeker ook op deze feestdag, veel te klein.

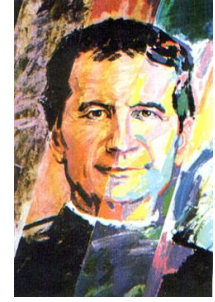
De verering van Maria als Hulp van de Christenen ontstond in de 16de eeuw. In 1815 (toevallig ook het geboortjaar van Giovanni Bosco) gaf paus Pius VII een nieuwe impuls door het feest van de 'Hulp van de Kerk en van de christenen' vast te stellen op 24 mei. In maart 1862 werd de devotie nog versterkt door een verschijning van Onze-Lieve-Vrouw te Fratta bij Spoleto. Mgr. Arnaldi, bisschop van Spoleto, werd een vurige verdediger van de verering van '*Maria Auxilium Christianorum*'. Het verhaal van de gebeurtenissen in Spoleto kreeg nationale weerklank en werd uitvoering beschreven in de Turijnse krant *L'Armonia*.

Bij Don Bosco groeide rond die tijd de overtuiging dat het nieuwe heiligdom dat hij wilde bouwen, toegewijd moest worden aan Maria als Hulp van de Christenen. De katholieke Kerk, in crisis door de politieke omwentelingen in Italië, kon deze 'Hulp' goed gebruiken. Bovendien wilde hij met de bouw van dit monument zijn dankbaarheid uitdrukken tegenover Onze-Lieve-Vrouw voor alle hulp die hij van Haar gekregen had: zij was het die hem vanaf zijn prille jaren door het leven geloodst had, zij was het die het ontstaan en de groei van het jeugdwerk begeleid had, zij was het die mee aan de wieg stond van de ontluikende salesiaanse congregatie.

De bouwwerken gingen van start in 1863 onder de leiding van aannemer Carlo Buzzetti, die ooit als jongen opgevangen werd in de Oratoriowerking van Don Bosco. Vijf jaar later, op 9 juni 1868, was het groot feest in Valdocco: de nieuwe kerk werd ingewijd door Mgr. Riccardi, aartsbisschop van Turijn. In de namiddag had Don Bosco voor de vespers drie koren samengebracht met in totaal 450 zangers. Duizenden pelgrims kwamen naar de feestelijkheden die een week duurden. Dit moeten fantastische dagen geweest zijn voor de jongens van het Oratorio en voor de salesianen.

Rond die tijd publiceerde Don Bosco opnieuw een boekje van zowat 200 bladzijden over Maria: *De wonderen van de Moeder van God die aanroepen wordt onder de titel van Hulp van de Christenen*. Vertrekkende vanuit de Bijbel (Lucas 1; Johannes 2,1-11 enz.) typeerde hij de betekenis van Maria doorheen de geschiedenis. Zonder twijfel mogen we stellen dat Don Bosco, door zijn ongelooflijk vertrouwen op Onze-Lieve-Vrouw en door alles wat hij voor haar ondernam, dé grote promotor was, zelfs wereldwijd, van de verering van Maria als 'Hulp van de Christenen'. Dit werd ondermeer bevestigd door paus Pius IX die hierover op 23 september 1868 een brief schreef aan Don Bosco.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Mijn hart zingt voor de Heer: Magnificat!

In de vorige twee bijdragen hadden we het over de Mariaverering bij Don Bosco en meer bepaald over de devotie tot Maria als Hulp van de Christenen. We verwezen daarbij naar het 1ste hoofdstuk uit het evangelie van Lucas. Gisteren, op 31 mei, de dag waarop de Kerk het bezoek van Maria aan haar nicht Elisabet gedenkt, werd als evangelie een fragment gelezen uit dit hoofdstuk (v. 39-56).

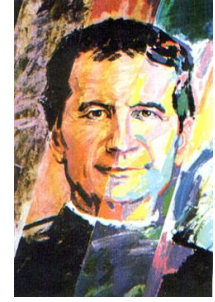
Maria had vernomen dat Elisabet zwanger was en reisde 'met spoed' naar haar toe. Toen ze daar aankwam, begroette Elisabet haar met woorden uit het Weesgegroet, die voor ons dus bekend klinken: 'Gezegend ben jij onder de vrouwen en gezegend is de vrucht van je schoot' (v. 42). Als antwoord sprak Maria het Magnificat uit (ook wel 'lofzang van Maria' genoemd), het gebed dat wij, religieuzen, dagelijks bidden in ons avondgebed (v. 46-55). De naam 'Magnificat' dankt het lied aan de eerste woorden in de Latijnse versie: *Magnificat anima mea Dominum* (met heel mijn hart loof ik de Heer).

Don Bosco verwees vaak naar deze verzen uit het 1ste hoofdstuk van Lucas. In zijn boekje *Mese di Maggio* nodigde hij de lezers uit om, zoals Maria, die geleid werd door de ware geest van naastenliefde, zorg te dragen voor de medemens. In een ander werkje, over Maria Hulp, schreef hij dat Maria zich niet liet leiden door haar eigen noden maar door die van de anderen en dat ze er veel voor over had om haar nicht 'met spoed' te hulp te snellen.

In hetzelfde *Mese di Maggio* schreef Don Bosco over vers 42 ('Gezegend ben jij...'): "Het feit dat Maria zonder zonde was, dat ze alle deugden bezat die we ons maar kunnen indenken, dat ze door God meer dan enig ander wezen overladen werd met Zijn genade, deed haar uitstijgen boven alle vrouwen om verheven te worden tot de waardigheid van de moeder van God." In zijn gebedenboekje *Il Cattolico provveduto* legde Don Bosco uit dat de woorden van Elisabet opgenomen werden in het Weesgegroet. Toen Maria bij haar binnenkwam, zo schreef hij, werd Elisabet geïnspireerd door God om deze woorden van vers 42 uit te spreken. Elders deed hij een oproep om de woorden van het Weesgegroet vaak te bidden opdat ook wij 'vol van genade' zouden zijn.

Het was God zelf, aldus Don Bosco, die Maria de inspiratie gaf om de woorden van het *Magnificat* (v. 46-55) uit te zingen, als antwoord op de begroeting van Elisabet. Don Bosco omschreef deze woorden van Maria als 'het lied van de nederigheid'. In haar eenvoud wilde ze niets voor zichzelf, maar stond alles in dienst van de armste en meest weerloze mensen, omwille van God. Laten we daarvan leren, zo besloot Don Bosco.

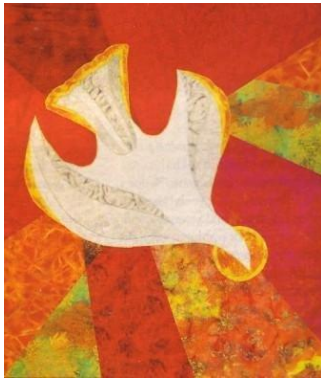
Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Pinksteren: “Ontvang de heilige Geest”

Op dit feest van Pinksteren willen we met Don Bosco even stilstaan bij de lezingen van deze dag. De eerste lezing in de viering op het Pinksterfeest was in de tijd van Don Bosco dezelfde als nu, uit de Handelingen van de Apostelen (2,1-11). We vinden deze passage naverteld in verscheidene publicaties van Don Bosco. In zijn *Kerkgeschiedenis* (blz. 32-33) liet hij er volgende vraag aan vooraf gaan: “Op welke dag is de heilige Geest op de apostelen neergedaald en werd voor het eerst het evangelie verkondigd?” Dan vertelde Don Bosco met eigen woorden (en met hier en daar een eigen accent) het verhaal uit de Handelingen: “Op de dag van Pinksteren, dat wil zeggen tien

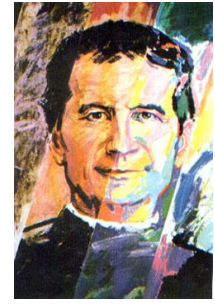
dagen na de Hemelvaart die veertig dagen na Pasen plaatsvond, waren de apostelen en de andere leerlingen met Maria, de moeder van Jezus, en met de andere vrouwen die Hem gevolgd waren, bijeen in het cenakel waar ze volhardden in het gebed, tot zij plots tegen het derde uur van de dag een lawaai hoorden als van een onstuimige wind. Op hetzelfde ogenblik verschenen er enkele tongen van vuur die zich duidelijk neerzetten op het hoofd van elk die in deze heilige ruimte samen was. Allen werden ze verlicht door de heilige Geest en ze begonnen meteen verschillende talen te spreken en met luide stem de wonderen openbaar te maken die zich zojuist aan hen voltrokken hadden”.

Op andere plaatsen (bv. in *Het leven van de heilige Petrus*) vertelde Don Bosco deze passage met allerlei aanvullingen en details die het gebeurde concreter moesten maken voor zijn lezers, zodat het verhaal bijna dubbel zo lang werd als in de Handelingen van de Apostelen. Hoe dan ook, vanaf het Pinkstergebeuren, zo verwoordde Don Bosco zijn overtuiging, werd de Kerk geleid door de heilige Geest, die ook iedere gelovige richting geeft. Jammer genoeg echter, zo stelde Don Bosco met een zekere teleurstelling vast, laten niet alle leden van de Kerk zich leiden door de Geest.

In Don Bosco's tijd werd als evangelie op het Pinksterfeest een deel van het veertiende hoofdstuk van Johannes voorgelezen. Sedert de hervorming van de liturgie die doorgevoerd werd vanaf het tweede Vaticaans concilie lezen wij jaarlijks Joh 20,19-23, waar Jezus aan zijn apostelen verscheen en hen begroette met: “Vrede.” Even later herhaalde Jezus datzelfde woord en ging verder: “Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik jullie.” Na deze woorden ademde Hij over hen. “Ontvang de heilige Geest”, zei Hij.

Het thema van het ‘door Jezus gezonden worden’ was Don Bosco heel dierbaar en het kwam daarom ook vaak terug in zijn geschriften. De leerlingen - en wij - worden echter niet ‘zomaar’ op weg gestuurd: Hij belooft dat Hij ons niet in de steek zal laten als wij Hem willen navolgen en dat Hij ons zal begeleiden met zijn Geest, zijn inspiratie, zijn kracht, zijn vuur opdat wij - in Zijn naam - gemotiveerde vredebrengers mogen zijn.

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Bladwijzertjes met Bijbelverzen

Op het einde van Don Bosco's leven lag zijn brevier als een stille getuige op zijn tafel. Gedurende vele jaren had dit persoonlijk gebedenboek het dagelijks gebedsritme van Don Bosco bepaald. Don Lemoyne, die het boek doorbladerde, vond daarin een hele reeks bladwijzertjes: papiertjes die Don Bosco moesten helpen om gemakkelijk bepaalde plaatsen in dit dikke gebedenboek terug te vinden. Don Bosco maakte die bladwijzertjes zelf. Het was vaak niet meer dan een eenvoudig stukje papier, waarop hij meestal ook nog een spreuk of een gedachte noteerde die voor hem betekenisvol was. Zo vond Don Lemoyne papiertjes met verzen uit de Bijbel, met citaten van Kerkvaders en met zinnen van Italiaanse dichters. In totaal ontdekte hij 11 bladwijzertjes met een Bijbelvers (in het Latijn en - op één na - allemaal uit het Oude Testament). Don Lemoyne, de latere auteur van de eerste 9 boekdelen van de 19-delige *Memorie Biografiche di Don Giovanni Bosco*, vermeldde de elf verzen in zijn tweede boekdeel. Hij vertaalde de Latijnse verzen in het Italiaans en plaatste er telkens een titeltje bij. Uiteraard is het interessant te zien aan welke Bijbelverzen Don Bosco regelmatig wilde herinnerd worden door ze als bladwijzertjes in zijn brevier te steken. We geven hieronder telkens eerst het titeltje van Don Lemoyne en dan het Bijbelvers.

Gods ordenende voorzienigheid: Alle rivieren stromen naar de zee, toch raakt de zee niet vol. (Prediker 1,7)

Vertrouwen op God: De Heer is goed, een vesting in nood, Hij kent wie bij hem schuilen. (Nahum 1,7)

Niet gehecht aan het materiële: Aanvaard mijn onderricht, liever dan zilver, en verkies mijn kennis boven het puurste goud. (Spreuken 8,10)

Vreugde en dankbaarheid: Ik heb vastgesteld dat voor de mens niets goeds is weggelegd, behalve vrolijk te zijn en van het leven te genieten. (Prediker 3,12)

Gods edelmoedigheid voor wie Hem dient: Eer de Heer met al je rijkdom, met het beste van de oogst. Graan zal je voorraadschuren vullen, je kuipen lopen over van wijn. (Spreuken 3,9-10)

Eerst nadenken, dan spreken: Antwoord een ander alleen als je iets verstandigs te zeggen hebt; heb je dat niet, houd dan je mond. Spreken kan zowel tot eer als schande leiden. (Sirach 5,12-13a)

Solidariteit met de armsten: Mijn kind, ontnem een arme niet wat hij nodig heeft om te leven, kijk niet weg van smekende ogen. (Sirach 4,1)

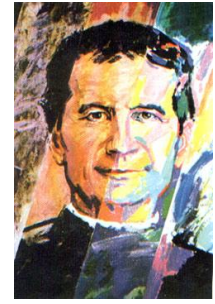
Eerbied voor ouders en oversten: Kinderen, wees je vader op zijn oude dag tot steun en doe hem geen verdriet zolang hij leeft. (Sirach 3,12)

Gevaarlijke gelegenheden mijden: Blijf bij zo'n vrouw vandaan, houd afstand van haar woning. (Spreuken 5,8)

Allen beminnen om allen tot God te brengen: Hoe groot ook het onrecht dat je is gedaan, koester geen wrok tegen de ander, neem niet het recht in eigen hand. (Sirach 10,6)

Denk steeds aan de eeuwigheid: Wij moeten allen voor Christus' rechterstoel verschijnen, zodat ieder van ons krijgt wat hij verdient voor wat hij in zijn leven heeft gedaan, of het nu goed is of slecht. (2 Kor 5,10)

Wilfried Wambeke

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

24 juni - heilige Johannes de Doper: naamfeest van 'Johannes' Bosco

Toen de jongste zoon in het gezin Bosco geboren werd op 16 augustus 1815, kreeg hij bij zijn doopsel de naam Giovanni. Deze naam ging terug op Johannes Evangelist (schrijver van het vierde evangelie), die gevierd wordt op 27 december. In die tijd kreeg iemands naamfeest meer aandacht dan de verjaardag en dus werd Giovanni jaarlijks gevierd op deze feestdag van zijn patroonheilige.

Dit zou in de loop van zijn leven echter een wending nemen. In Turijn waren er ieder jaar grote feestelijkheden op 24 juni, het feest van de heilige Johannes de Doper. Deze andere Johannes was de patroonheilige van de stad en van het bisdom Turijn. De straatjongens die door Don Bosco opgevangen werden, wisten natuurlijk wel dat Bosco's voornaam 'Giovanni' of 'Johannes' was. Of het nu om Johannes de Doper¹ of Johannes Evangelist ging, dat verschil kenden ze niet. Ze dachten gewoon: heel de stad is in feest en wij willen in die sfeer ook graag 'onze' Giovanni Bosco vieren! Don Bosco vond het best sympathiek dat de jongens hem in de bloemetjes wilden zetten en liet hen maar begaan.

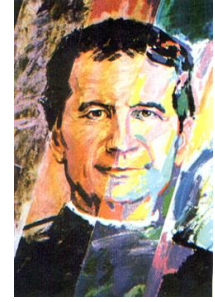
Het werd dan ook al gauw een jaarlijkse traditie om Don Bosco te vieren op het feest van de heilige Johannes de Doper. Van weken op voorhand waren de jongens stiekem in de weer om Don Bosco te verrassen op zijn naamfeest en daarmee hun waardering uit te drukken voor alles wat hij voor hen deed. Zo groeide 24 juni uit tot een soort 'familiedag' waarop de jongens en later ook de salesianen, de medewerkers en de oud-leerlingen hun held vierden.

Na de dood van Don Bosco werd de traditie verder gezet. Zijn opvolger Don Rua werd (hoewel zijn voornaam Michele was) op dezelfde dag gevierd en het is een goede gewoonte gebleven: ook nu nog wordt de algemene overste van de salesianen gevierd op het feest van Johannes de Doper.

Wie op zoek gaat naar de bron van Don Bosco's charisma raakt gefascineerd door de boodschap van het evangelie en door Jezus Christus, maar evenzeer door figuren uit het evangelie die voor Don Bosco zeer betekenisvol geweest zijn. Johannes de Doper typeerde hij in zijn geschriften als de voorloper van de Verlosser die zich in de stilte van de woestijn terugtrok (verwijzend naar Mt 3,1), als een voorbeeld van onthechting (Mt 3,4), als een profeet, engel en martelaar (Mt 11,8), als iemand die met passie sprak (Mt 14,4), als de dageraad die de zon aankondigde (Lc 1,5), als een kind van de genade (Lc 1, 63), als de grootste en tegelijk nederigste onder de mensen (Lc 3,16). Don Bosco kennende, mogen we er met vrij grote zekerheid van uitgaan dat hij zijn naamfeest niet 'zomaar' vierde, maar dat hij zich intens liet inspireren door de kwaliteiten van zijn patroonheilige.

Wilfried Wambeke

¹ Over deze Johannes de Doper, die op verscheidene zondagen van de adventstijd aan bod komt in de lezingen, hebben we al geschreven in de bijdrage 17 die jullie ontvangen hebben op 1 december 2013, de eerste zondag van de advent. We verwezen toen ook al naar het vieren van het naamfeest van Don Bosco op de feestdag van Johannes de Doper.

NAAR DE BRON VAN DON BOSCO'S CHARISMA

Sacro Cuore: feest van het Heilig Hart van Jezus

In de evangeliën vind je niet zo vaak passages waar Jezus spreekt over zichzelf. Hij doet dat wel in Mt 11,28-30 waar Hij zegt: “Kom naar Mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal Ik jullie rust geven. Neem mijn juk op je en leer van Mij, **want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart**. Dan zullen jullie werkelijk rust vinden, want mijn juk is zacht en mijn last is licht.” Het woord ‘hart’ is hier uiteraard niet letterlijk bedoeld. Al van oudsher staat het hart symbool voor het innerlijke van de mens. In het Oude Testament (1 Samuël 16,7) lezen we: “God ziet niet zoals een mens ziet; een mens kijkt naar het uiterlijke, maar de Heer kijkt naar het hart.” Bij Matteüs verwijst het ‘hart’ dan weer naar de overvloed van liefde, van zachtmoedigheid en nederigheid waarmee God - door Jezus heen - ‘levenskracht’ schenkt opdat we de last van het leven kunnen dragen. Zo werd het hart van Jezus het symbool van Gods liefde voor de mens.

De verering van het Heilig Hart van Jezus had al een eeuwenlange traditie, maar in de tweede helft van de 17de eeuw werd ze in een stroomversnelling gebracht door zuster Margharetha-Maria Alacoque van het klooster van de Visitandinnen (deze orde werd gesticht door Franciscus van Sales) in het Franse Paray-le-Monial. In 1856 (tijdens het leven van Don Bosco) werd het feest officieel erkend door paus Pius IX en op de kalender geplaatst op de derde vrijdag na Pinksteren. Nog tot ver in de 20ste eeuw zou de verering van het Heilig Hart een belangrijke plaats krijgen in de geloofsbeleving van velen. De oudere lezers zullen zich vast nog de Heilig-Hartbonden herinneren.

In zijn boekje *Il cattolico provveduto* benoemde Don Bosco de woorden van Jezus (Ik ben zachtmoedig en nederig van hart) als de meest authentieke bron van de verering van het Heilig Hart van Jezus. Deze verering, aldus Don Bosco, was al zo oud als de Kerk die door Jezus zelf uitgenodigd werd om Zijn zachtmoedigheid en nederigheid na te volgen. Deze Kerk, zo vervolgde Don Bosco, voelde een diepe verering voor het “allerbeminnelijkste hart van haar goddelijke Verlosser, een hart dat zo brandde van liefde voor de mensen dat het zelfs in staat was de meest vreselijke dood te ondergaan om de mensen toegang te kunnen verlenen tot het Paradijs.”

Don Bosco zou nog op een andere manier te maken krijgen met de verering van het Heilig Hart. Paus Pius IX had namelijk het plan opgevat om in te spelen op de sterke Heilig-Hartdevotie van die tijd door in Rome een majestueuze ‘Sacro Cuorekerk’ te bouwen, vlakbij het centrale station ‘Termini’. Om allerlei redenen, onder meer financiële, slaagde men er echter niet in om dit enorm project te realiseren. De paus stierf en zijn opvolger, Leo XIII, gaf Don Bosco in 1880 de opdracht om ‘met eigen middelen’ deze kerk te bouwen. Don Bosco aanvaardde, maar het zou hem op zijn oude dag bijzonder veel energie en geld kosten. Veel van zijn laatste reizen stonden in het teken van deze kerk: naar Rome om de werken op te volgen en naar vele andere bestemmingen om gelden in te zamelen. Uiteindelijk kon het heiligdom ingewijd worden in 1887. Wie Rome bezoekt en aan het station ‘Termini’ komt, moet beslist even binnenlopen in deze prachtige kerk!

Wilfried Wambeke